

Alois Král

Z galérie významných osobností ochrany přírody a jaskyniarstva

3

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA

SPOLOČNE BEZ HRANÍC

ŽILINSKÝ
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

FOND MALÝCH PROJEKTŮ

Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva
Liptovský Mikuláš

EDÍCIA

**Z galérie významných osobností
ochrany prírody a jaskyniarstva**

3.

ALOIS KRÁL

(1877 – 1972)

Liptovský Mikuláš 2022

Alois Král

Z galérie významných osobností ochrany prírody a jaskyniarstva 3.

Rok vydania:	2022
Vydanie	prvé
Vydavateľ:	Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš
Sídlo vydavateľa a adresa redakcie:	Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva Školská 4, 031 01 Liptovský Mikuláš
IČO	361 45 114
Zostavila a redigovala:	Mgr. Eva Greschová
Autori:	Mgr. Eva Greschová, PhDr. Josef Zaccpal
Výkonný redaktor:	Mgr. Eva Greschová
Jazyková korektúra:	PhDr. Peter Vítek
Grafická úprava:	Ing. Jiří Goralski
Náklad:	500 ks
Tlač:	ULTRA PRINT, Pluhová 49, 831 03 Bratislava
Cena:	Nepredajné

Za obsah a štylizáciu textu zodpovedajú autori.

Použité pramene: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva – Archív ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš; Zbierkový fond Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš; Zbierkový fond Muzeum Brněnska - Podhorácké muzeum v Předklášteří (Česká republika); Archív mesta Bratislavy, Bratislava; Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava; Múzeum Janka Kráľa; Liptovský Mikuláš.

Slovo na úvod

Tretia publikácia z edície Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva *Z galérie významných osobností ochrany prírody a jaskyniarstva* je venovaná Aloisovi Královi, objaviteľovi Demänovskej jaskyne slobody. Tentokrát sa na zostavovaní a spracovaní textu nepodieľali len pracovníci archívu a knižnice nášho múzea, ale aj vedúci Podhoráckého muzea v Předklášteří, pobočky Muzea Brněnska PhDr. Josef Zacpal. Pre takéto riešenie sme sa rozhodli preto, že v Archíve ochrany prírody a jaskyniarstva je uložená len malá časť osobného fondu A. Krála a druhá, rozsahom oveľa väčšia časť, je v správe Podhoráckého muzea v Předklášteří. Napokon sa autorský kolektív ustálil na dvoch autorov hlavného textu a dvoch autorov výberovej personálnej bibliografie (po vydaní publikácie bude uverejnená na www.smopaj.sk).

Moravský učiteľ Alois Král, rodák z Moravského krasu, sa už v mladosti zaujímal o prácu Karla Absolona a od roku 1904 začal s ním aj skúmať jaskyne. O krasových oblastiach na Slovensku mal Král dovtedy len teoretické vedomosti. Veľmi ho upútal prvý *Turistický sprievodca po Tatrách* v slovenčine od Miloša Janošku z roku 1911. Zaujímal sa predovšetkým o Demänovskú ľadovú jaskyňu, ktorú túžil vidieť na vlastné oči. Sen sa mu nakoniec splnil v roku 1913, ale svoj najväčší objav urobil až v roku 1921, keď spolu s pomocníkmi objavil Demänovskú jaskyňu slobody.

Štúdiu osobného fondu Aloisa Krála sa ako prvý venoval koncom 70. rokov 20. storočia vtedajší vedúci dokumentačného oddelenia Múzea slovenského krasu Marcel Lalkovič. Spolu s múzejným fotografom navštívili Muzeum v Předklášteří. Výsledkom ich snaženia bolo nafotenie množstva záberov, predovšetkým dokumentov.

V období rokov 2010 – 2011, mali pracovníci archívu (E. Bartošová, E. Greschová, I. Chomová a výtvarník V. Jančí), v rámci projektu digitalizácie, možnosť preštudovať aspoň časť dokumentov Královej pozostalosti v Muzeu v Předklášteří. Väčšinu vybraných dokumentov fotili digitálnym fotoaparátom. Hoci zábery boli veľkou pomôckou pre prípravu textu, neboli vhodné na publikovanie do dlho pripravovanej publikácie. Len niekoľko kusov dokumentov bolo odskenovaných. Naposledy boli na Morave študovať, vyberať na skenovanie a skenovať vybrané dokumenty, fotografie, negatívy a diapozitívy zo spomínaného fondu v septembri 2022 E. Greschová a Ž. Rybková.

Veríme, že biografía objaviteľa Demänovskej jaskyne slobody zaujme nielen jaskyniarov, geológov, múzejníkov a ochrancov prírody, ale aj bežných čitateľov.

autori

DO DEMĀNOVSKEJ DOLINY

*Do Demänovskej doliny
autobus ide s nami.
Slniečko z neba kýva nám
zlatými ručičkami.
V sparnom dni tančia mušky hravé,
ovady, včely bzučia...
Autobus letí nedočkave
doline do náručia.*

*Tu je ten krásyplný kút,
kde vôňa stromov lieči,
kde človek, pozbavený pút,
rozumie vtácej reči,
kde splýva vôňa živice
a materej dúšky.
Sem jak do čistej svetlice
vchádzame potichučky.*

*Dolina svieža, voňavá
núka nám knihu krás.
Pod', pod'te! K nám sa privráva,
môj prezrite si kras,
svet čudný, v hĺbkach stajený,
svet chodieb, prameňov,
vodou a vekmi stvorený
hlboko pod zemou.*

*Potom chodníkom mierime
k Horskému hotelu.
Voda si spieva v doline
Pesničku veselú.
Jaskyne... Chvíľa maličká,
a zaznie siréna.
Pod', Janko, pod'že Anička!
To vstup už znamená.¹*

¹ LENKO, Július. Výlet do Demänovských jaskýň. Bratislava : Slovenské nakladateľstvo detskej knihy, 1954, s. 5-6.

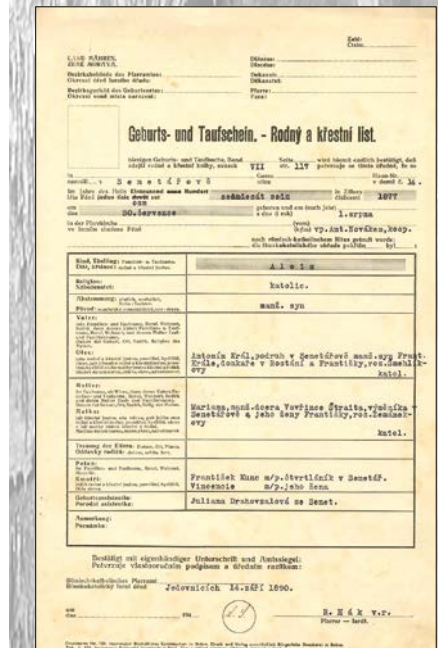
Alois Král

V objemu a prístupnosti Demänovskej jaskyne Svobody videl A. Král uskutočnenie svojho životného diela. Život mu v jeho pozdnom veku ztrpčovali články v denní tisku zkršľujúcej históriu jeho objemu, ktorým Slovensku – pri vzájomnej spolupráci Čechů a Slováku – pribýla ďalšia perla k jeho prírodným krásam.²

Alois Král mal nevšedný a systematický záujem o jaskyniarstvo, ktorý vyvrcholil objavom Demänovskej jaskyne slobody a ten ho navždy posunul do siene slávy jaskyniarstva na Slovensku. Narodil sa 30. júla 1877 v moravskej dedine Senetářov v bývalom politickom okrese Boskovice, dnes okres Blansko v Českej republike. Už o dva dni neskôr 1. augusta bol pokrstený v rímskokatolíckom farskom kostole v Jedovniciach.³ Nemajetná rodina bývala v dome popisné číslo 14 a Alois bol siedmym a posledným dieťaťom. Mal tri sestry a troch bratov, po najstaršej Františke nasledovali František, Marie, Josef, Vincencie a Arnošt. Otec Antonín Král, čeládnik a tkáč v Senetářove, bol synom domkára z neďalekej obce Rozstání, matka Mariana, rodným menom Štraitová, bola ze Senetářova. Do školských lavíc

² Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši (ďalej SMOPaJ), Archív ochrany prírody a jaskyniarstva (ďalej Archív OPaJ), fond (ďalej f.) Král Alois, škatuľa (ďalej šk.) 1, Jaroslav Král. *Vzpomínky a připomínky k objevu Demänovské jaskyni Svobody*, s. 5.

³ V máji 1920 A. Král vystúpil z rímskokatolíckej cirkvi. Jeho rozhodnutie bolo zaiste ovplyvnené vznikom samostatnej Československej republiky. Vzápätí, v januári toho istého roku, vstúpil do utvorenej Československej cirkvi (dnes Cirkev československá husitská), ktorá vznikla v roku 1920.

Rodný a krstný list Aloisa Krála

obecnej školy zasadol malý Alois prvýkrát v septembri 1882 v dvojtriednej škole v rodnej obci a školskú dochádzku dokončil v školskom roku 1890/1891 v päťtriednej národnej škole v Brne na Čechyňskej ulici. Keďže mal veľmi dobré výsledky, viedlo ho to k rozhodnutiu pokračovať na ceste za vzdelaním na vyššom stupni. Jeho cieľovou metou bolo stať sa učiteľom. Bránili tomu však rodinné majetkové pomery, a preto rodičia požiadali o oslobodenie od škol-

Vysvědčení chudoby (nemajetnosti)

Krála Aloisa žiaka I. třídy gymnasia, reálného gymnasia, reálné školy, učitelství učitelství v Brně

k podporování žádosti za osvobození od školného platebního příspěvku

Jmeno, stav a bydliště rodičů žákových	Kolik má tak bratrů a sester, kolik jich jim let, mládí a kolik z nich započítá?	Roční příjmy (části) Dáv z příjmů	Zároveň (tržba, úrok, příjmy, oběd), jak velká dávková výdržka?	Majetek domovní, jak velká jeho část? jak velká část z dává?	Majetek pozemkový (pozemky) či výhledy katastrální, což a pozemkové dávky	Kauční dluhy rovněž za majetek	Ostatní okolnosti svědčící ve prospěch žadatelův.
rodičů studujícího							
<i>Král Alois</i>	<i>1. Janušek, 21 let, učitelství, mládež</i>	<i>Peníze</i>	<i>Školné</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Švadlák</i>	<i>2. Janušek, 23 let, ženatý, školník</i>		<i>Školné</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Švadlák</i>	<i>3. Marie, provdaná Valandová, manželka, 36 let</i>						
<i>Švadlák</i>	<i>4. Josef, 19 let, školník, mládež</i>						
<i>Švadlák</i>	<i>5. Václav, 17 let, sluh, 16 let</i>						
<i>V Senetářově dne 2. 9. září 1891.</i>							
<i>Josef Leubner</i>							
<i>Placová</i>							
<i>Janův úřad v Jedovnicích dne 27. září 1891</i>							
<i>Janův úřad</i>							

Poznámka: Vysvědčení toto buď od představenstva obce vyžádáno, od farního úřadu, c. k. okresního hejmanství, a má-li dáti se jeho rodičům část z příjmů, pakli se týká z pozemkové knihy neb odevzdání listiny přílohou není, té od c. k. okresního soudu požádáno.

Doklad o nemajetnosti Aloisa Krála, žiaka 1. meštianskej školy

ského poplatku. Takzvané „vysvedčenie chudoby“ podporila obec Senetářov, ale aj Farský úrad v Jedovniciach a c. k.⁴ Okresní

⁴ Skratka c. k. cisársko-kráľovský krátko c. k. (nem. k. k.; k.k.) bolo označenie úradov

hejtmanství v Boskoviciach. Tri ročníky meštianskej školy pri c. k. *Českom ústave na vzdelávanie učiteľov* v Brne navštevoval Král v rokoch 1891 – 1894 a tam aj pokračoval ďalšie štyri roky v štúdiu na učiteľskom ústave. Ukončil ho v júli roku 1898 maturitnou skúškou s právom vykonávať povolanie dočasného pomocného učiteľa, prípadne učiteľa na verejných školách s vyučovacím jazykom českým. Členom pedagogického zboru učiteľského ústavu bol aj hudobný skladateľ Leoš Janáček.⁵ Učil Krála spev spolu s hrou na organ. Oboch neskôr spájali pracovné záujmy a rokmi aj určitý druh priateľstva.

Prvým Královým školským pôsobiskom bola od 1. septembra 1898 Březová na úpätí Velkého Lopeníku a od 1. septembra 1900 Poteč neďaleko Valašských Klobouků. V oboch prípadoch pracoval ako pomocný učiteľ. Práve v Březové na moravsko-slovenskom pohraničí sa viac zblížil s Leošom Janáčkom, ktorý túto obec dvakrát navštívil. Spoločný záujem o tamojšie ľudové piesne ich spojil pri spolupráci. Král chodil po okolitých obciach a samotách, zbieral texty piesní a Janáček ich hudobne zapisoval a spracovával. Už od začiatku svojej učiteľskej kariéry uvažoval Král o možnosti zvýšenia svojej profesijnej kvalifikácie.

a štátnych zariadení celej ríše Rakúskeho cisárstva od roku 1804 až do Rakúsko-Uhorskeho vyrovnania v roku 1867. Potom sa táto skratka vzťahovala (s výnimkou spoločnej armády, kde sa c. k. používalo až do 1889) už len na Predlitavsko – Rakúsku časť monarchie.

⁵ Leoš Janáček (1854 Hukvaldy – 1928 Moravská Ostrava), hudobný skladateľ, svetovo uznávaný autor, jeho tvorba vychádza z ľudovej hudby moravských regiónov. Pod jeho vplyvom zbieral moravské ľudové piesne aj A. Král. Od roku 1865 bol Janáčkov život spätý s Brnom.

Ustav na vzdelávanie učiteľov v Brne

Leoš Janáček učiteľ a hudobný skladateľ

*Král sediaci vpravo,
foto z jeho učiteľského pôsobenia
v Březovej, asi z roku 1900*

Preto už v máji 1901 absolvoval potrebnú skúšku pred c. k. *Skúšobnou komisiou pre obyčajné školy obecné a školy v Brne*. Ešte počas svojho pôsobenia na obecnej škole v Poteči postúpil zo služobného miesta pomocného učiteľa na pozíciu samostatného učiteľa s právom učiť na bežných obecných školách s vyučovacím jazykom českým. V Poteči strávil v novej funkcii ešte jeden rok a v nasledujúcom školskom roku 1902/1903 odišiel učiť do šesťtriednej obecnej školy v Uhorskom Brode. Tam bol členom pedagogického zboru takmer celé dve desaťročia, až do roku 1921, najskôr ako pomocný učiteľ a od roku 1909 ako definitívny učiteľ.⁶

⁶ Ustanovujúci dekrét učiteľa prvej triedy v tejto škole

Dôvodom odchodu z Brodu bol až objav Demänovskej jaskyne slobody. V tom čase bol učiteľ váženou osobou. Bolo to aj preto, že učiteľ obecnej školy musel mať oveľa širšie vedomosti a schopnosti než vyžadovala jeho profesia. Preto bolo potrebné vzdelávať sa aj nad bežný rámec. Nebolo to inak ani v prípade Aloisa Krála. Ešte ako študent štvrtého ročníka učiteľského ústavu absolvoval v Brne v roku 1898 s výborným prospedom kurz včelárstva, ktorý organizoval *Zemský ústredný spolok včelársky na Morave*. Ako čerstvo menovaný učiteľ obecnej školy v Poteči navštevoval v apríli 1902 teoretickú a praktickú časť štepársko-ovocinárskeho kurzu, ktorý pripravili český odbor *Zemědělské rady pro Markrabství moravské* a *Hospodársky spolok vo Valašských Kloboukách*. Nakoniec sa ako učiteľ školy v Uhorskom Brode zúčastnil počas hlavných prázdnin v roku 1903 mesačného kurzu obchodných vied pre učiteľov pokračovacích (učňovských) obchodných škôl, ktorý organizovalo České obchodné múzeum v Prahe.

V roku 1910 Alois Král vstúpil do stavu manželského s úradníčkou Oľgou Fadrusovou z Uhorského Brodu, narodenou 22. júna 1888 v Klášterním Hradisku pri Olomouci. Svadobný obrad sa konal 16. apríla vo farskom kostole Nanebovzatia Panny Márie na Velehrade. Počas manželstva sa im postupne narodili dvaja synovia – starší Jaroslav 26. marca 1911 a mladší Zdeněk 5. decembra 1919.⁷

mu vydala c. k. Zemská školská rada moravská v Brne dňa 5. októbra 1909.

⁷ Alois Král. In *Slovenský biografický lexikón, (od roku 833 do roku 1990)*, 3. zv. K–L. Martin : Matica slovenská, 1989, s. 230-231.

*Vysvedčenie učiteľskej
spôsobilosti pre
obyčajné školy obecné*

*A. Král s manželkou
a starším synom Jaroslavom*

Alois Král za svojim pracovným stolom, asi 1914

Země: MORAVA
ČESKOSLOV. REPUBLIKA. Politický okres:
UH. BROD.

Číslo X/31/3583

List domovský

jméno
obec královského města
UHERSKÉHO BRODU
stvrzuje, že

Alois Král.

Charakter neb zaměstnání: státní konservátor
Narození: 30. července 1877
Stav: ženatý

má v této obci právo domovské.
od definitivního jmenování v r. 1909.

V Uherském Brodě 14. června 1929.

Podpis vlastní ruky toho, komu se list domovský vydá:

Podpis úřední

Domovský list z r. 1929, ktorý potvrdzoval, že mal A. Král v Uhorskom Brode domovské právo

Fenoménom, ktorý sprevádzal, ovplyvňoval a naplňoval celý dlhý Králov život, sa stalo jaskyniarstvo. Jaskyniarstvo bolo jeho koníčkom aj prácou, ktorá úplne zatlačila do úzadia pedagogickú činnosť. Počiatky tohto smerovania musíme hľadať už v ranom detstve a mladosti v mieste jeho bydliska. Rodná obec Senetárov leží len pár kilometrov od podzemného bohatstva Moravského krasu. Záujem malého Aloisa podporovala nielen rodina, ale aj jeho učitelia.

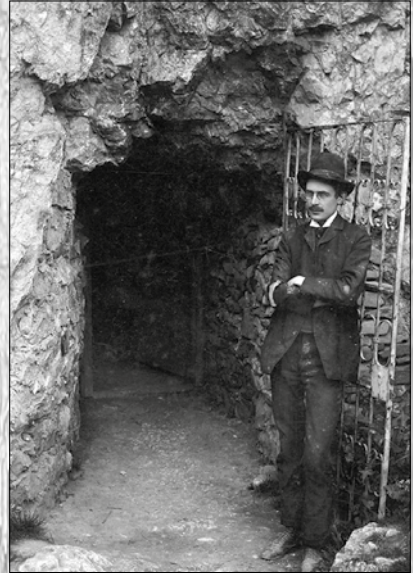
Už ako skúsený jaskyniar veľmi rád spomínal Král na jeden zo školských výletov k priepasti Macocha. Tá ho doslova uchvátila a vzbudila v ňom túžbu skúmať a objavovať nielen jej podzemie. Po odbornej stránke malo na Krála zásadný vplyv stretnutie a neskoršie priateľstvo s mladým úspešným vedcom a vrstovníkom z neďalekých Boskovic doc. Karlom Absolonom, s ktorým začal spolupracovať od roku

1903.⁸ Absolon sa systematicky venoval výskumom Moravského krasu a priepastí s podporou mnohých priateľov, ale aj nadšencov. Výsledky svojej práce podrobne spracovával do odborných a populárno-vedeckých článkov a kníh.⁹ Pravdepodobne všetky sa dostali do rúk A. Krála a ešte viac zintenzívnili jeho túžbu stať sa aktívnym účastníkom výskumov tamojších jaskýň, ako aj zostupov na dno priepastí. Pretože sa tomu nemohol venovať počas roka, kvôli svojmu povolaniu učiteľa a navyše vo vzdialenom Uhorskom Brode, zostávalo mu pre túto záľubu predovšetkým obdobie letných prázdnin. Král sa stal jedným z najusilovnejších a najschopnejších spolupracovníkov a Absolon mu uznal veľký podiel na prenikaní do podzemia Moravského krasu. V posudku z mája 1911 o Královi píše: „*Jeho hlboká láska ku bádáním krasovým a jeho sečtelosť literatury krasové, osobní neohrozenosť a fysická způsobilosť činí jej jedním z nejpovolanejších pracovníků v našem památném Krasu*“.¹⁰ Král si svoj sen o pobyte na dne Macochy prvýkrát splnil v roku 1905 a zopakoval v roku 1907, kedy sa na pozvanie docenta Absolona zúčastnil dvoch vedeckých výprav. Prvú cestu dokonca sám veľmi podrobne popísal v drobnej tlači vydanéj vlastným nákladom v Prahe

⁸ Prof. Dr. Karel Absolon (1877, Boskovice – 1960, Brno), významný český jaskyniar a archeológ, objaviteľ Punkevej jaskyne v Moravskom krase, vysokoškolský pedagóg a kustod Moravského zemského múzea v Brne.

⁹ Napr. ABSOLON, Karel. *Propast Macocha na Moravě dle výzkumných výprav z roku 1901 a 1903*. Praha : Klub českých turistů, 1904.

¹⁰ Muzeum Brněnska, Podhorácké muzeum v Předklášteří (ďalej PM), fond (ďalej f.), Pozůstalost Aloise Krále, *Personalia*, inv. č. 6.

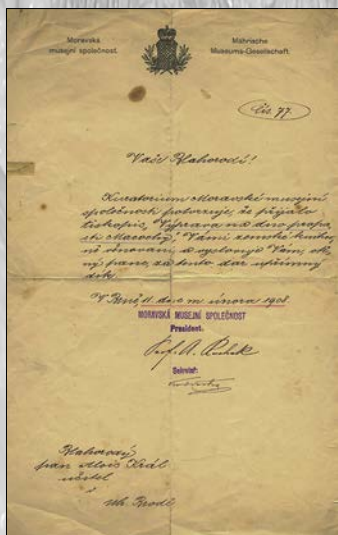
Dr. Karel Absolon, významný český jaskyniar a archeológ, znalec Moravského kras

Macocha, Moravský kras

Macocha, Moravský kras

Potvrdenie Moravskej muzejnej spoločnosti - prijatie Kráľovho rukopisu Výprava na dno propasti Macochy

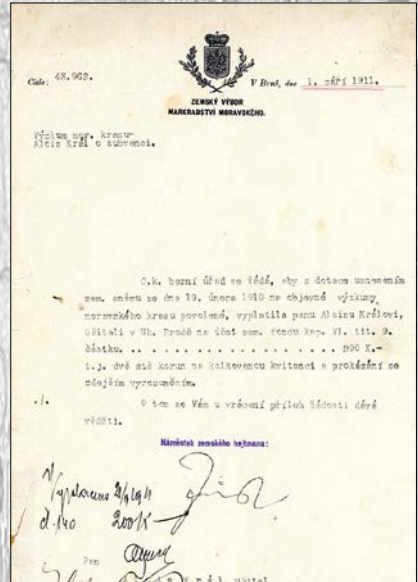
o dva roky neskôr.¹¹ Výprava v roku 1905 bola svojím spôsobom výnimočná. Trvala dovedy najdlhšie zo všetkých, osem dní a sedem nocí. Začala v sobotu 26. augusta a skončila v sobotu 2. septembra. Po lanovom rebríku, uviazanom cez železné zábradlie, zostúpilo desať osôb. Okrem Kráľa, Absolona, niekoľkých odborníkov a robotníkov aj Otakar Kubín, neskôr známy český maliar.¹² Alois Král zostúpil ako predposledný a jeho úlohou bolo vedenie denníka o priebehu akcie, meteorologické merania a pozorovania. Späť na povrch vyšiel už o deň skôr, v piatok 1. septembra.

¹¹ PM, f. Pozústalost Aloise Krále, Knihovna, inv. č. 75-77, KRÁL, Alois. *Výprava na dno propasti Macochy roku 1905*. Praha : Alois Král, 1907, 11 s.

¹² Otakar Kubín (1883 Boskovice – 1969 Marseille, Francúzsko), český maliar, sochár a grafik. Pred 1. svetovou vojnou sa zúčastnil speleologických výprav K. Absolona do Moravského krasu ako kreslič – dokumentátor.

Králova spolupráca s Karolom Abso-
lonom sa neobmedzovala len na územie
Moravského krasu. Napríklad v roku 1914
bol členom jeho študijnej výpravy na Bal-
kán, konkrétne do Bosny a Hercegoviny,
do oblasti rozsiahlej jaskyne Vjetrenica
a ponornej rieky Trebišnjica.¹³ Expedícia sa
však musela skončiť predčasne. Dôvodom
bol atentát na arcivojvodu a následníka
rakúsko-uhorského trónu Františka Fer-
dinanda d' Este v Sarajeve 28. júna 1914.
Následkom toho sa vyostrila medzinárodná
politická situácia v Európe a o mesiac neskôr
vypukla prvá svetová vojna. Alois Král si
hneď druhý deň po návrate z Balkánu mu-
sel splniť svoju vojenskú povinnosť a na
základe mobilizačnej vyhlášky nastúpil do
činnnej služby.¹⁴ Narukoval do Kroměříže
k 25. domobraneckému pešiemu pluku. Jeho
ďalším služobným miestom bol zajatecký
tábor v Miloviciach. Král sa po oslobodení
z vojenskej služby vrátil učiť na šesťtriednu
školu v Uhorskom Brode. Po ťažkom ochor-
ení (ischias) odišiel na liečenie v Piešťano-
ch. Po návrate sa nezúčastňoval ďalších
výskumov v Moravskom krase, pretože tie
boli počas vojny obmedzené na minimum.¹⁵

Vojnový konflikt tak úplne zabrzdil
Králove úspešne naštartované jaskyniar-
ske aktivity, obzvlášť tie, ktoré sa týkali

*Povolenie Zemského výboru
Markhrabství moravského pre
A. Krála na výskum
Moravského krasu v roku 1910
– riešenie subvencií*

¹³ Jaskyňa Vjetrenica sa nachádza v krasovej oblasti Popovo Polje neďaleko mestečka Ravno, cca 75 km juhovýchodne od Mostaru.

¹⁴ PM, f. Pozústalost Aloise Krále, *Personalia*, inv. č. 6, A. Král bol odvedený k výkonu vojenskej služby 4. 4. 1899, povolaný do činnnej služby v dôsledku všeobecnej mobilizácie od 2. 8. 1914, oslobodený od domobraneckej služby 5. 4. 1916 a prepustený z brannej povinnosti 31. 12. 1927.

¹⁵ Archív OPaJ, f. Král Alois, šk. 63, *Průvodní dodatky k „Životopisu o historii objevu Demänové“*, s. 1.

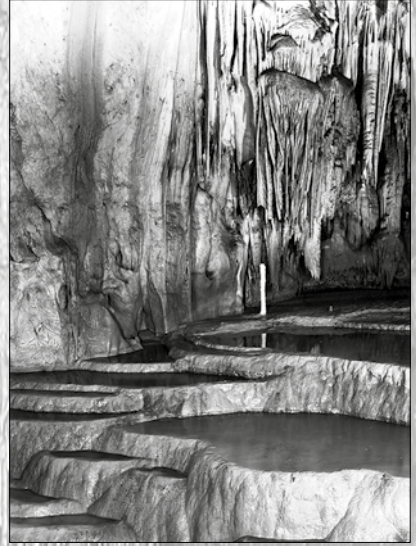

Demänovská dolina

teritoriálne blízkeho Slovenska a krasových javov v Demänovskej doline. O krasových oblastiach na Slovensku mal dovtedy len teoretické vedomosti. Veľmi ho zaujal predovšetkým *Turistický sprievodca po Tatrách* od Miloša Janošku z roku 1911, ktorý bol prvým turistickým sprievodcom po Tatrách vydaným v slovenskom jazyku. Zaujímal sa predovšetkým o Demänovskú ľadovú jaskyňu, ktorú už poznal z odbornej literatúry a túžil ju uvidieť na vlastné oči. Prvýkrát sa na Slovensko vydal za poznaním Dobšinskej a Demänovskej ľadovej jaskyne ešte pred vojnou v auguste 1913. Bol okúzlený Demänovskou dolinou, upútali ho v tom čase známe jaskyne, ponory a vyvieracky. Hoci dojmy z tamojších krasových javov boli veľmi silné, podrobnejší prieskum a nádej prípadných objavov nových priestorov mu znemožnil vysoký stav vody. O svojej ceste a získaných sku-

točnosťach Král okamžite informoval doc. K. Absolona s výzvou, aby túto oblasť tiež navštívil a všetko odborne posúdil. Centrom Absolonovej pozornosti bol aj naďalej Moravský kras a niektoré lokality v zahraničí, predovšetkým na Balkáne. Královi preto vo februári 1914 napísal: „*Stran Demänovské jeskyně později, prohlédnu bibliografii*“.¹⁶ Nasledovala spoločná exkurzia do Bosny a Hercegoviny, prvá svetová vojna a po nej zdĺhavé liečenie zápalu sedacieho nervu v Piešťanoch. Po celý čas Krála neopustila myšlienka na návrat do Demänovskej doliny a netrpezlivo čakal na vhodné klimatické podmienky.

Tie nastali počas letných prázdnin v roku 1921, v období mimoriadneho sucha. Sám Král pozoroval pokles vody v jazierkach na dne Macochy, ale aj na iných miestach Moravského krasu. To, že podobne priaznivá situácia bola aj v kraji pod Nízkymi Tatrami, mu v korešpondencii potvrdil priateľ František Klimeš z Liptovského Svätého Mikuláša.¹⁷

*Rímske kúpele,
jaskyňa Domica*

¹⁶ PM, f. Pozostalost Aloise Krále, *Životopis a historie objevu Demänovských jeskyní*, neautorizovaný a nedatovaný strojopis, 5 s.; Dokumentácia k pozostalosti A. Krála uložená na Mestskom úrade v Tišnove. Totožný strojopis vo dvoch vyhotoveniach (prílohy č. 16 a 21) je aj súčasťou strojopisnej práce Kráľovho syna Jaroslava Krála s názvom *Životní dílo Aloise Krále, čestného občana mesta Tišnova*. V prvom vyhotovení (príloha č. 16) je na konci rukou napísané: „*Sepsal A. Král převzal syn Dr. Král Jaroslav*“. Druhé vyhotovenie je datované jún 1967, má pripísanú poznámku „*Podle vzpomínek A. Krále zpracovali*“ a je podpísaný obidvoma Kráľovými synmi. K tomuto druhému strojopisu je pripojený „*Dodatek k životopisu A. Krále*“ s rovnakým datovaním, spracovaný a podpísaný mladším Kráľovým synom Zdeňkem Králem.

¹⁷ František Klimeš (1875, Tovačov – 1961, Liptovský Mikuláš), kníhtlačiar, kníhkupec, nakladateľ,

Demänovská ľadová jaskyňa

Dobšinská ľadová jaskyňa

*František Klimeš
(stojí druhý sprava vpredu)
s mikulášskou spoločnosťou pri
Maliarikovom hostinci, 1929*

Alois Král sa na Slovensko vydal spolu so starším synom Jaroslavom 2. augusta 1921. V L. Mikuláši sa stretol s F. Klimešom a podelil sa s ním o svoje plány. Napísal o nich: „*zas jen k poznání povrchových krasově charakteristických typických jevů a hydrografického procesu, proto stačila mi karbidka a přítelem Fr. Klimešem lano, vypůjčené v nepřítomnosti hlavního propagátora turistiky Vys. Tater – M. Janošky*“.¹⁸ Stredobodom jeho cesty bola nielen Demänovská ľadová jaskyňa, ktorá Krála veľmi nadchla, a preto ju chcel ukázať svojmu synovi, ale predovšetkým miesto, ktoré ho zaujalo už počas predvojnovkej návštevy. Podľa neho mohlo byť ideálnym priestorom

starosta mesta Liptovský Mikuláš, dlhoročný predseda Družstva Demänovských jaskýň, člen kuratória Múzea slovenského krasu.

¹⁸ Archív OPaJ, f. Král Alois, šk. 1, úvodní dodatky k „Životopisu o historii objevu Demänové“, s. 2.

pre prípadný krasový objav. Išlo o veľký ponor v tom čase rozvodnenej riečky Lúčanky pod výraznou kolmou vápencovou skalou. Preto ho Klimeš ešte počas toho istého večera skontaktoval s nadšeným propagátorom turistiky a veľkým znalcom Vysokých Tatier, školským inšpektorom Milošom Janoškom.¹⁹ Otec a syn prenocovali v turistickej nocľahárni gymnázia v Liptovskom Sv. Mikuláši a ráno 3. augusta spolu vyrazili na pešiu túru do Demänovskej doliny. Král si zobral vlastnú, ale aj požičanú výstroj. Cestou sa zastavili v miestnej horárni a ako sprievod, vtedy ešte v ťažko prístupnom teréne, si Král najal devätnásťročného syna miestneho horára Adama Mišuru.²⁰ Všetci traja pokračovali k Demänovskej ľadovej jaskyni a po jej prehliadke smerovali ich ďalšie kroky k spomínanej kolmej skale nad Lúčankou (vyvieračka), ktorú Král poznal už z roku 1913. Bol zvedavý, aký je v nej stav vody.²¹ Túto cestu už chcel pôvodne absolvovať len so synom, ale A. Mišura zostal s nimi. Cieľový ponor bol síce bez vody, no jeho sprístupneniu bránilo množstvo naplaveného dreva, kameňov a vyvrátený strom. Ani to Krála neodradilo, tušenie podzemných priestorov totiž stále umocňoval výrazný studený prievan, čo bolo viditeľné

Miloš Janoška, školský inšpektor, priekopník slovenskej turistiky, člen Kuratória Múzea slovenského krasu a jeho správca a člen a funkcionár Družstva Demänovských jaskýň

¹⁹ Miloš Janoška (1884, Jasenová – 1963, Liptovský Mikuláš) slovenský pedagóg, slovenský pedagóg, člen Kuratória Múzea slovenského krasu, funkcionár Družstva Demänovských jaskýň, publicista a vlastivedný pracovník, autor knihy *Sprievodca po Vysokých Tatrách*, zakladateľ časopisu *Krásy Slovenska*.

²⁰ Adam Mišura (1902, Demänová – 1960, Okoličné), sprevádzal A. Krála so synom 3. 8. 1921 v Demänovskej ľadovej jaskyni, bol aj pri Kráľovom objave Demänovskej jaskyne slobody.

²¹ Archív OPaJ, f. Král Alois, šk. 63, *Průvodní dodatky k „Životopisu o historii objevu Demänové“*, s. 3.

*Budova Gymnázia
v Liptovskom Mikuláši*

na plameni karbidky. Spoločnými silami všetci traja uvoľnili vstup a Král na lane prenikol dovnútra na dno ponoru. Obaja mladíci zostali vonku. Král si odviazal lano a pokračoval úzkymi, a aj širšími chodbami desiatky metrov až k riečisku Lúčanky na miesto, kde mu prírodné podmienky sťažovali ďalší postup. Po Kráľovom návrate na povrch všetci traja vstup čiastočne zakryli a odišli. „Nová“ Demänovská jaskyňa, príp. Demänovské jaskyne, ktorú v ten deň Král objavil, patrí ešte aj dnes medzi najväčšie a najkrajšie jaskyne na Slovensku. Kto, kedy a prečo dal jaskyni pomenovanie Demänovská jaskyňa slobody, nie je známe, ale jej objaviteľ ju o niekoľko rokov neskôr pomenoval aj Chrámom slobody.²²

²² Archív OPaJ, f: Janoška Miloš, šk. 1, *Čo hovorí o objave Demänovskej jaskyne Slobody Miloš Janoška*, s. 2.; Pomenovanie *Demänovské jaskyne* nie je názov pre všetky jaskyne Demänovskej doliny, nazývali tak od objavenia Demänovskú jaskyňu slobody až do

Ešte počas toho istého večera Král informoval o novej jaskyni F. Klimeša a inšpektora Janošku, ktorého požiadal, ako autora sprievodcu a znalca tatranskej prírody, o spoluprácu pri ďalšom výskume jaskyne. Ráno 4. augusta sa Král vydal na miesto znovu, tentokrát bez syna. Opäť ho však sprevádzal Adam Mišura a dvaja skauti – študenti gymnázia Oto Hrabal a Jarmila Vránová, ktorí táborili s ďalšími skautmi z Prahy v Demänovskej doline. Pomerne ľahko sa dostali až do tzv. *Veľkého dómu* a aj priestory ďalej prešli relatívne bez problémov. Podobne ako počas predchádzajúceho dňa, aj tento deň popoludní informoval Král znovu s obrovským nadšením o objave a priebehu výpravy, ktorej sa zúčastnil s A. Mišurou a dvoma skautmi inšpektora Janošku. Dohodli sa na zvolaní spoločnej tretej komisionálnej výpravy, ktorú absolvovali 7. augusta 1921. Zúčastnili sa na nej, okrem Aloisa Krála, Miloša Janošku, aj Mikulášania Fedor Salva, Miro Salva, Matej Rázus, Ondrej Rázus, Adam Paško, Pavel Stacho, Ján Lichardus a Július Krmešský, ktorý ako prvý odfoťil jaskynnú výzdobu v objavenej jaskyni.²³ Cieľom výpravy bolo ďalšie preskúmanie objavenej jaskyne. Vstúpili do Veľkého dómu, kde ich upútala prekrásna sintrová výzdoba objavených a nedotknutých priestorov. Mali so sebou karbidové lampy, zásoby karbidu, veľa sviečok a telegrafickú pásku. Strávili v podzemí v neustálom pohybe celých osem

zániku Družstva Demänovských jaskýň.

²³ Archív OPaJ, f. Král Alois, šk. 4, *Denník cest, práce a výprav v r. 1921 – 1926*, s. 1. a šk. 1, *Historie jeskyně svobody v Demänovské dolině*, strojopis, s. 3.; pozri aj LALKOVIČ, Marcel. Nová veľkolepá jaskyňa kvapľová v Liptove. In *Aragonit*, 2006, č. 11, s. 74-75.

*Adam Mišura, sprievodca
A. Krála v Demänovskej doline*

*Pamätná tabuľa osadená na
počesť objavenia Demänovskej
jaskyne slobody ponor pod Babou*

Demänovská jaskyňa slobody, Alois Král pri objavnom ponore

*Demänovská dolina s riečkou
Demänovkou (pôvodne Lúčanka)*

hodín a skutočnosť nielenže potvrdila Králove slová, ale s každým ďalším krokom ich očakávania prekonávala.

Nasledujúci deň sa členovia výskumnej výpravy v jaskyni stretli v miestnosti školského inšpektorátu. Poradu viedol Miloš Janoška. Základnú informáciu o významnom objave poskytol samotný objaviteľ jaskyne. Hlavným dôvodom stretnutia bolo spísať do zápisnice „*presné, hodnoverné dáta objavenia k vôle histórii jaskyne, dohodnúť sa na tom, ako zamedziť prístup do jaskyne nepovolaným návštevníkom, kým sú prípravné práce ešte prekonané a poradiť sa o tom, ako pokračovať v ďalších prácach a výskumoch*“.²⁴ Porady sa zúčastnili všetci účastníci prvej prehliadky jaskyne, okrem Pavla Stachu, správcu vy-

²⁴ Archív OPaJ. f. Janoška Miloš, šk. 1, *Zápisnica o objave Demänovskej jaskyne slobody zo dňa 8. augusta 1921*, s. 1.

cest, práce a výprav v r. 1931-1936.

Králov denník z výprav do
Demänovskej jaskyne slobody
v roku jej objavenia

Rok 1931.

- srpen 3. Základní objev; objevný postup
rečištěm ponorovitě chodby do
hlavního kanonu. Svedci při objevu: Jaroslav Král, Adam Mišura.
4. Objevný postup hlavním kanonem do Velkého domu:
účastníci: Král Alois, sl. Vránová,
Hrabal Otto, Mišura Adam.
7. Objevný postup horním patrem s turisty
mikulášskými Král A. Janoška Miloš, Salva
Fedor, Salva Miro, Rázus M.
8. Původ Otanky Rázus Ondrej, Paško, Stacho,
9. Původ " Lichardus, Pethö a Krmešský.
10. Původ "
11. Výzkum Vyvieranie a okolního teremu,
okolí objevného ponoru/ponorovitá jes-
kyň s průvanem. Král A. Janoška M., Krmešský,
Uhrík Peter, Salva Fedor, Sal-
va Miro.
- 13-38. Vymáhání dovolené v Uherském Brodě
hlášení Dr. Absolonovi.
39. Objevný postup do Štefanikova domu: Král A. Salva Fedor, Salva M.
Uhrík P.
39. Podrobný výzkum ponorovitě jeskyně
s průvanem; dosaženo tůňky vodní. Král a Fedor Salva.
- září 4. Objevný postup do různých chodeb,
můj do karfiolové chodby a 15 m sloupu
s polečně s výpravou Král Al. Salva Fedor, Salva M.,
Rázus Ondrej, Rázus Michal,
Paško Adam, Mačuha Kornel, Maču-
ha Jozef, Launer Emil, Pethö
Rudolf, Krmešský Julius, Janoška
Miloš, Benko P. prof. Fatora,
z Uher. Brodu: Knor Miloslav,
Adamec Fr., a Grubý, Jan
11. Ponory na Lúčkách; dolina Machnaté: Král A. a Miloš Janoška.
13. Zjištěn ohromný ponor Kostolce Král A.
18. Zasažení dvou tyčí v objevném ponoru;
bludiště mezi vchodem a hlavním kanonem,
konečně syfon v druhém domu hlavního
kanonu - k Vyvieraci. Král A. Janoška M., Rázus O.
Mačuha Kornel, geom. Jelínek.
35. Objev a postup do Klenotnice Král A., Hrianka S. Čajda,
za Tatra banku, Dr. Beňovský,
Miloš Janoška.
- říjen 9. Bludiště za vchodem; našel jsem souvislost
objevné chodby s prvním patrem chodby s
hlavním kanonem: *jevné chodby* Král A. Salva Fedor, Janoška M.
10. Terén kol Vyvieraní, rozlehlé vchody
dvou jeskyní, a terén Kamenice Lehotské Král Al.

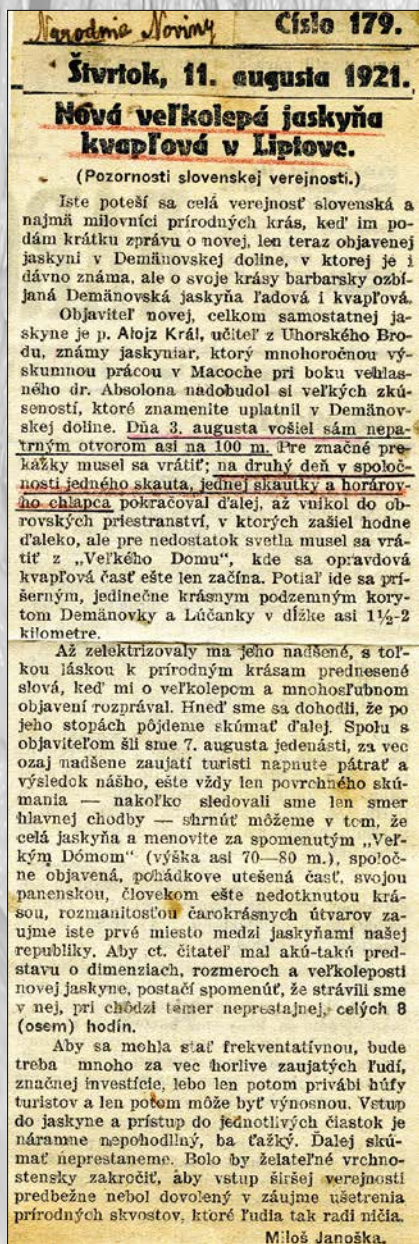
davateľského spolku *Tranoscius*. V závere zápisnice je uvedené: „účastníci rozišli sa s tým povedomím, že za mnohoslbný objav bude navždy povďačné objaviteľovi nielen mesto Lipt. Mikuláš, ale i slovenská a česká verejnosť“.²⁵ Zápisnicu vyhotovil Július Krmešský a svojimi podpismi ju overili Miloš Janoška, Rudolf Pethö, Matej Rázus a Alois Král.²⁶

O objave boli informovaní aj predstavitelia politickej a štátnej správy v Liptovskom Sv. Mikuláši. Pravdepodobne prvé informácie pre širokú verejnosť napísal M. Janoška. Článok s názvom „*Nová veľkolepá jaskyňa kvapľová v Liptove. (Pozornosti slovenskej*

*A. Král
so starším synom
Jaroslavom
pri vyvieraní Štiavničky*

²⁵ Archív OPaJ, f. Král Alois, šk. 1, *Historie jeskyně svobody v Demänovské dolině*, strojopis, s. 7.

²⁶ Ref. 24. *Zápisnica o objave...*, s. 3.

Prvý článok v tlači o objave Demänovskej jaskyni slobody. Napísal ho Miloš Janoška, uverejnili ho Národné noviny 11. augusta 1921

verejnosti)“, uverejnili Národné noviny už vo štvrtok 11. augusta 1921.²⁷ Napísal v ňom: „Iste poteší sa celá verejnosť slovenská a najmä milovníci prírodných krás, keď im podám krátku správu o novej, len teraz objavenej jaskyni v Demänovskej doline, v ktorej je i dávno známa, ale o svojej krásy ozbižaná Demänovská jaskyňa ľadová i kvapľová ... Až zelektrizovalo ma jeho nadšené, s toľkou láskou k prírodným krásam prednesené slová, keď mi o veľkolepom a mnohosľubnom objavení rozprával“.

Spolu s Janoškom sprevádzali v jaskyni významných hostí. Král považoval za najdôležitejšie uzavrieť vchod do novoobjavenej Demänovskej jaskyne slobody, pretože jaskyňa začala priťahovať aj nežiadúce návštevy. Neúnavne pokračoval v jej výskumoch a nové objavy nedali na seba dlho čakať. V článku „Nový objav jaskyni na Slovensku“, ktorý vyšiel v Lidových novinách dňa 21. augusta 1921, opísal Král okolnosti svojho vstupu ponorom pod Babou a postup jaskyňou. Správy o výnimočnom objave sa rozšírili vo viacerých periodikách v československej tlači a napísal o tom aj Miloš Janoška vo svojom časopise Krásy Slovenska.²⁸ Historický objav ohlásil Král aj Vládnemu komisariátu na ochranu pamiatok na Slovensku v Bratislave,²⁹

²⁷ PM, f. Pozostalost Aloise Krále, Novinové výstrižky, neusporiadané, šk. 18. O tom, že si A. Král výstrižok veľmi cenil, svedčí jeho starostlivé zabalenie do ochrannej fólie.

²⁸ TARNÓCY, Ľudovít. Spomienka na Aloisa Krála. In *Slovenský kras*, 1974, roč. 12, s. 290.

²⁹ Nariadením ministra ČSR s plnou mocou pre správu Slovenska Vavra Šrobára č. 155/1919 o právomoci Vládneho komisariátu na ochranu pamiatok na Slovensku, spadajúceho do kompetencie Ministerstva školstva a národnej osvety, vznikla prvá organizácia

Ministerstvu školstva a národnej osvety v Prahe a redakcií Lidových novin v Brne, kde vtedy pracoval Rudolf Těsnohlídek,³⁰ jeden z najväčších propagátorov Demänovskej jaskyne slobody. Dňa 8. novembra 1921 napísal Těsnohlídek správu: „*Objevitelem jeskyní, jež v celé Evrope není rovných, je učitel Alois Král, rodák ze Senetářova*“.³¹

Udalosť priniesla objaviteľovi Demänovskej jaskyne slobody nielen uznanie a slávu, ale mu aj úplne zmenila život. Čo konkrétne sa dialo v ďalších hodinách, dňoch a týždňoch, nevieme. Dá sa však predpokladať, že mimoriadny objav sa stal doslova stredobodom Králových myšlienok a záujmu. Vracal sa do objavenej jaskyne a informoval o svojom objave. Od počiatku si uvedomoval, že ide o udalosť celoštátneho a podľa všetkých indícií aj európskeho významu. Chcel pokračovať v prieskume jaskyne, v jej sprístupňovaní a propagácii. Preto si musel Král čo najskôr vyriešiť svoju profesijnú a rodinnú situáciu. Ešte stále bol učiteľom obecnej školy v Uhorskom Brode, pričom v tomto moravskom meste mal aj manželku a dvoch malých synov. To, ako by mal postupovať, určite konzultoval s Milošom Janoškom, ktorý stál na čele Školského inšpektorátu v Liptovskom Sv. Mikuláši. Obaja pracovali v školstve a obaja mali spoločné záujmy blízke prírode,

na ochranu pamiatok na Slovensku. Komisariátu bola zverená aj pôsobnosť ochrany prírodných pamiatok, svojrázu krajiny a domoviny.

³⁰ Rudolf Těsnohlídek, (1882, Čáslav – 1928, Brno), Králov priateľ, spolupracovník, český spisovateľ, básnik, dramatik, novinár a prekladateľ, autor publikácie *Demänová* - prvého jaskyniarskeho sprievodcu po Demänovej z roku 1926.

³¹ KONEČNÝ, Zdeněk. Byl jednou jeden Král... In *Učitelské noviny*, 27. 3. 1969.

*Novinár Rudolf Těsnohlídek,
priateľ A. Krála*

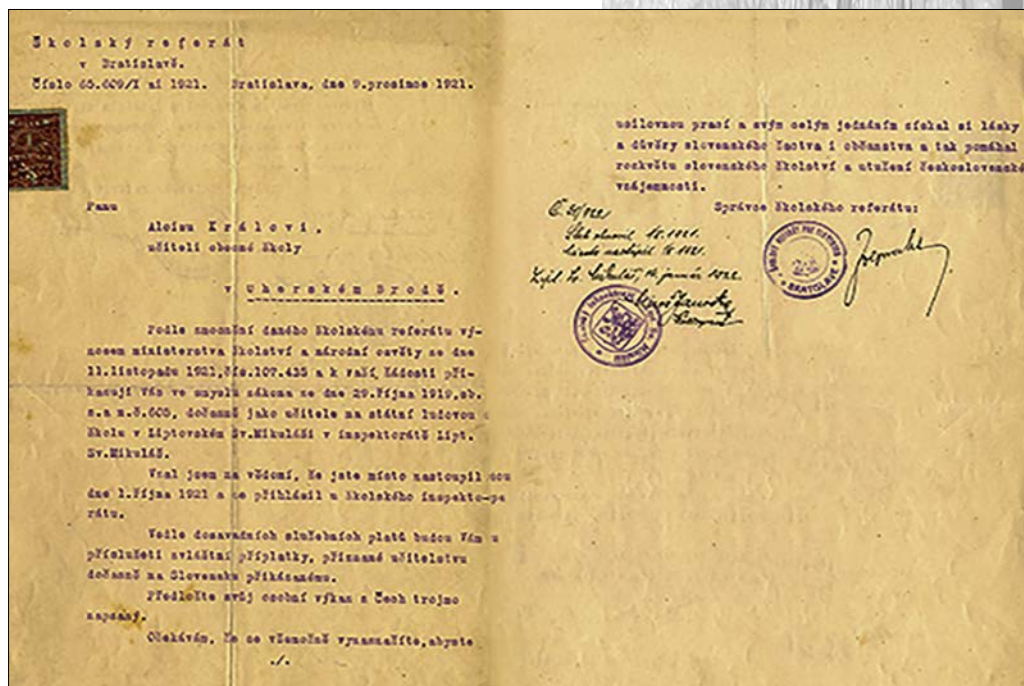

*Alois Král s manželmi
Těsnohlídkovými a redaktormi
Knotkom a Koudelkom*

čo pravdepodobne uľahčilo a nasmerovalo ďalšie Králove kroky. Rozhodnutie zostať v Liptovskom Sv. Mikuláši na istý čas rozdelilo rodinu, a to na pomerne dlhé obdobie troch rokov. Počas nich býval Král na dvoch priestorovo a hlavne zdravotne nevyhovujúcich miestach sám alebo so starším synom Jaroslavom. Manželka s mladším synom Zděnkom ostávala v Uhorskom Brode. Až v roku 1924 sa rodina dočkala moderného bytu v novostavbe štátneho nájomného domu, navyše podľa Krála, s krásnym výhľadom na panorámu Nízkych Tatier, ako často hovoril, s „jeho“ *krasovou oblasťou*.³² Pokiaľ ide o profesijnú otázku, aj tu sa našlo riešenie.

Jedným z veľkých problémov novej republiky po roku 1918 bol totiž obrovský

³² PM, f. Pozůstalost Aloise Krále Krále, *Personalia*, inv. č. 6.

nedostatok učiteľov na Slovensku ako dôsledok silnej predvojnovnej maďarizácie.³³ Voľné miesta pomáhali zaplniť učitelia z českej časti republiky. Vláda k tomu vytvorila aj zákonný podklad.³⁴ Alois Král pravdepodobne nebol nútený k takémuto kroku, naopak prostredníctvom neho a na svoju vlastnú žiadosť prestúpil s účinnosťou od 1. októbra 1921 do pedagogického zboru štvortriednej štátnej ľudovej školy v Lip-

*List Školského referátu v Bratislave
A. Královi o jeho dočasnom
preložení za učiteľa na štátnej
ľudovej škole v Liptovskom.
Sv. Mikuláši v inšpektoráte
Liptovský Sv. Mikuláš*

³³ K téme pozri aj napr.: MARKS, Igor – LAJČIN, Daniel. *Prvá svetová vojna, slovenské školstvo a vznik Československej republiky*. Paidagogos, [Aktualizované: 2018-01-01], [online], 2017, 2, #5. S. 88 - 103. Dostupné na internete: <http://www.paidagogos.net/issues/2017/2/article.php?id=5>], [11. 10. 2022]

³⁴ Zákon 605/1919 Sb. z 29. októbra 1919, ktorým sa ustanovujú zásady, podľa ktorých môžu učiteľstvo škôl obecných a občianskych dočasne prikázať na ktorékolvek služobné miesto na územie republiky Československej.

*Budova štátnej ľudovej školy
v Liptovskom Svätom Mikuláši,
dnes Základná škola
Miloša Janošku na Školskej ulici*

tovskom Svätom Mikuláši. Úradne prikázaný pobyt v slovenskej škole bol dočasný, doterajšie služobné miesto v Uhorskom Brode mu ostalo zachované.³⁵ V skutočnosti sa však pedagogickej činnosti nevenoval a namiesto vyučovania využíval takmer počas celého obdobia dvadsiatych rokov oficiálne priznané dovolenky na výskum objavenej jaskyne a na množstvo ďalších, s tým súvisiacich činností. V rukopise prvej žiadosti o dvojmesačnú dovolenku z 30. októbra 1921, adresovanej Školskému referátu v Bratislave, popisuje mimoriadne dôvody, ktoré ho k tomu vedú, takto: „*Dne 4. srpna t. r. objevil (jsem) v Demän. dolině jeskyně ohromných rozměrů, (asi 4 – 5 km), které i velikolepou krápnikovou výzdobou, jezírky*

³⁵ PM, f. Pozůstalost Aloise Krále Krále, *Personalia*, inv. č. 4. V potvrdzujúcim úradnom príkazaní miesta učiteľa na štátnu ľudovú školu v Liptovskom Sv. Mikuláši, vydanom Školským referátom pro Slovensko v Bratislave 9. decembra 1921, sa výslovne hovorí o žiadosti A. Krála na toto miesto.

s bělostnými i růžovými drúzami krystalů a j. překonávají nejen jeskyně mor. Krasu, ale snad i samu Postojnu. Tatrabanka podjala se investice přípravných prací, při nichž je třeba odborníka. Poněvadž jsem s těmito pracemi za 16 let spolupráce s p. Drem Absolonom obeznámen, doufám, že sl. škol. referát mou žádost příznivě vyřídí“.³⁶

Najvyšší školský úrad na Slovensku jeho žiadosti vyhovel a rovnako tak postupoval aj v ďalších prípadoch, tentokrát až v ročných intervaloch a vždy prostredníctvom Školského inšpektorátu v Liptovskom Sv. Mikuláši. V súvislosti so služobným postavením musel Alois Král riešiť prvú zmenu až v roku 1926, keď od 30. júna skončila platnosť nariadenia z decembra 1921, ktorým bola umožnená jeho služba na Slovensku. Fakticky sa ale nič nezmenilo, pretože na základe ďalšej Královej žiadosti, spolu s prihladenutím k „záujmom školstva na Slovensku“, bol stále ponechaný v stave štátnej ľudovej školy v Liptovskom Sv. Mikuláši a rovnako mu podržali aj služobné miesto v Uhorskom Brode. Podobnú situáciu, spolu s rovnakým výsledkom, riešil Král opäť žiadosťou o dva roky neskôr, keď bola od 30. júna ukončená činnosť všetkých českých učiteľov na ľudových školách. Nakoniec bola jeho snaha zotrvať na mieste v Liptovskom Sv. Mikuláši vyriešená až výnosom ministra školstva a národnej osveety z 13. júna 1929, ktorým bol Alois Král preložený do stavu definitívnych učiteľov na štátnych ľudových školách na Slovensku. V novej pozícii nastúpil na staronové miesto od 1. júla a zákonom predpísanú prísahu zlo-

³⁶ Tamtiež, Pomenovaním Postojna je myslený rozsiahly jaskynný systém neďaleko rovnomennej obce v Slovinsku.

Pridelenie A. Krála
na štátnu ľudovú školu
do Liptovského Mikuláša v r. 1921

*Alois Král
pri speleologickom výskume*

žil 8. augusta do rúk miestneho školského inšpektora Miloša Janošku. Všetky tieto úradné snahy mali jasne daný cieľ. Umožniť A. Královi zostať v blízkosti objavenej jaskyne v Demänovskej doline tak, aby mohol pokračovať v začatej práci s príslušným sociálnym a finančným zázemím.

Králov objav jaskyne sa stal impulzom aj pre širšiu verejnosť, ktorá si oveľa viac začala všímať existenciu krasových výtvarov. O jaskyne sa nezaujímal len laická, ale aj odborná verejnosť. Na Slovensku nastal výrazný zvrät vo vývoji jaskyniarstva na Slovensku. Pod vplyvom spomínaného objavu sa u nás začala prakticky úplne nová

éra záujmu o poznávanie jaskýň. Nová a výrazne odlišná od toho, čím sa vyznačovala predchádzajúca doba. V 19. storočí išlo väčšinou o záujem, ktorý sa nerozvíjal na báze domáceho etnika, ale dal sa identifikovať v úplne iných spoločenských vrstvách. Jeho rozsah a charakter najmä v 2. polovici 19. storočia podmieňoval hlavne rozvoj prírodovedného bádania prostredníctvom spolkov a existujúcich vedeckých spoločností. A čo je hlavné, v jeho prípade nedominoval záujem o objavovanie a poznávanie nových jaskýň, ale aj snaha o bližšie poznanie lokalít, ktorých existencia bola už väčšinou verejne známa. Po roku 1918 sa začali objavovať úplne iné tendencie. Ich základom bol predpoklad, že ak sa takéto niečo udialo v roku 1921 v Demänovskej doline, nič by nemalo brániť tomu, aby sa niečo podobné nemohlo udiť aj na iných

*Olga Garrigue Masaryková-
Revilliodová (1891 – 1978),
najmladšia dcéra
Tomáša Garrigue Masaryka
so synmi Herbertom a Leonardom
a manželom Henrim,
sediaci v strede*

*Návšteva ministra Jozefa Kállaya
v Demänovskej jaskyni slobody
piaty zľava, vedľa neho
A. Král v spoločnosti významných
mikulášskych osobností –
Ondrej Žuffá, Anton Droppa,
Miloš Janoška, Miloš Lacko,
Rudolf Těsnohlídek,
Ján Volko-Starohorský*

miestach Slovenska, obzvlášť ak na to existovali vhodné podmienky. Išlo teda o akýsi inšpiračný prvok, ktorý výrazne pôsobil všade tam, kde sa črtala čo aj len minimálna nádej na preniknutie do zatiaľ neznámych podzemných priestorov. Popritom však práve takto zameraná činnosť nastoľovala aj nemalé množstvo ďalších otázok, v ktorých sa potom problematika poznávania našich jaskýň dostávala do úplne iného svetla ako v minulosti. Pravdepodobne je len takto možné vysvetliť akýsi „boom“, ktorý v prípade jaskýň na Slovensku nastal po objave Demänovskej jaskyne slobody. V nasledujúcich rokoch ho charakterizuje činnosť, ktorá potom jednoznačne smerovala aj k ďalším objavom. Popri Važeckej jaskyni z roku 1922 je to objav Starej a Novej Bystrianskej jaskyne v rokoch 1923 a 1926, ďalej Domice v roku 1926, ale aj Harmaneckej jaskyne

v roku 1932. Z podobného zorného uhla treba tiež vnímať činnosť, ktorá sa od roku 1923 rozbehla v prípade Jasovskej jaskyne a viedla k objavu jej ďalších častí, ako aj činnosť v Drinách v rokoch 1930 – 1932, ktorá napokon rovnako vyústila do objavu novej jaskyne.³⁷

Ústredným orgánom pre štátnu ochranu prírody sa stalo Ministerstvo školstva a národnej osvety, ktoré už v roku 1919 vymenovalo prvých dobrovoľných konzervátorov ochrany prírody a kraja.³⁸ Československé a slovenské úrady mali záujem o Královu prácu, preto jeho žiadostiam vždy vyhovel a dokonca využívali jeho služby na poli ochrany prírody v širšom rozsahu. Vládny komisariát na ochranu pamiatok na Slovensku zakázal po dohovore s liptovským županom na jeseň 1921 vstup do Demänovskej jaskyne slobody. Král to uvítal, pretože aj on považoval za veľmi dôležité zabrániť nepovolaným osobám vstup do objavenej jaskyne. Energicky sa zasadzoval o jej urýchlené uzavretie predovšetkým preto, že jaskyňa začala priťahovať aj nežiaduce návštevy. Vstupe do jaskyne sa často dožadovali aj osoby z obyčajnej zvedavosti, či už sami alebo ako sprievod úradných osôb. Musel to riešiť, aby sa zabránilo možným nenahraditeľným škodám. Výnimka platila len pre vedecké prehliadky či oficiálne návštevy, mohol ich povoliť len miestny župný úrad, prípadne štátny referát na ochranu

Král robil výskumy vo všetkých vtedy známych jaskyniach na Slovensku. Bol aj na Plešivecká planina. na zábere škrapové pole

Veľká Stanišovská jaskyňa v Jánskej doline

³⁷ LALKOVIČ, Marcel. *Formovanie speleológie na Slovensku po roku 1918* [online] Dostupné na internete: http://www.ssj.sk/sk/user_files/Z05_39.pdf, Katedra ekomuzeológie, Banská Štiavnica : Fakulta prírodných vied Univerzity Mateja Bela, b. r. v., [09. 10. 2022].

³⁸ Kompetencie konzervátorov určoval Výnos MŠaNO č. 650 z 10. februára 1919.

MINISTERSTVO KULTU A NÁRODNÍ OSVĚTY

INSTRUKCE PRO KONSERVÁTORY.

(Výnos ministerstva školství a národní osvěty z 10. února 1919, č. 650 n. o.)

1. Konservátoři jsou důvěrníky osvětového odboru ministerstva (odd. muzeí a ochrany památek a odd. hudební) a zpravodají Zemských památkových úřadů.
2. Jejich úřední funkce jest čestná, exekutivy nemají. Úřední titul zní: „Konservátor ministerstva školství a národní osvěty“. Konservátoři se písemně zaváží, že nevyužijí své čestné funkce k sbírání starožitností a že nebudou jimi obchodovati.
3. Jmenování konservátorů platí pro úkoly, pro časové období a pro určitý politický okres nebo několik okresů, v dekretu jmenovacím vyčleně; výjimku tvoří konservátoři pro hudební a přírodní památky, ustanovení pro celou oblast republiky československé.
4. Konservátoři jsou ustanoveni pro určitý obor památkový: a) pro památky předhistorické; b) pro památky historické, umělecké a lidové; c) pro památky přírodní; d) pro památky hudební.
5. Činnost konservátorů jest v první řadě zpravodajská a soupisná a má účelem poskytovat rychlou informaci o výkopech a nálezích, o ohrožených památkách všeho druhu atd. nebo dávat iniciativu k zakročení nebo k získání památky ohrožené pro veřejnou sbírku. V druhé řadě jest činnost konservátorů extenzivní a má účelem popularisovati cíle a úkoly ochrany památek všeho druhu v neširších vrstvách lidových pomocí přednášek nebo literární činnosti.
6. Konservátoři kategorie b) a c) korespondují přímo jenom s památkovými úřady, konservátoři kategorie a) a d) prozatím výjimkou s ministerstvem (osvětový odbor, odd. muzeí a ochrany památek, po případě odd. hudební), dokud nebude o předhistorické a hudební památky postaráno referentem u Zemských památkových úřadů nebo u státního ústavu pro výkopy. Konservátoři požívají výhod osvobození od poštovního jen v úřední korespondenci, upravené podle přiloženého

Zasílá konservátor ministr. školství a nár. osvěty

Zemskému památkovému úřadu

*V úřední záležitosti.
Prosto poštovního.*

*v Praze III.,
Malostranské 24.*

7. Konservátoři fungují jako dozorcí nad výkopy nebo restauracemi památek jenom na výslovné zmocnění ministerstva nebo památkových úřadů. Ministerstvo může jim svěříti k provedení určitý úkol nebo pověřiti je zastupováním v odborné záležitosti.
8. Konservátoři mohou podnikati honorované cesty jenom na výslovný poukaz ministerstva nebo Zemských památkových úřadů; v tom případě mohou předložiti účet cestovních výloh. Konservátorům, jmenovaným pro celou oblast státu, mohou býti ministerstvem dány volné lístky.
9. Konservátoři dostávají zdarma úřední „Věstník pro ochranu památek“ a mají právo na slevu při koupi publikací osvětovým oddělením ministerstva vydaných.

Inštrukcie pre konzervátorov (Výnos ministerstva školstva a národnej osveti z 10. februára 1919, č. 650 n. o.).

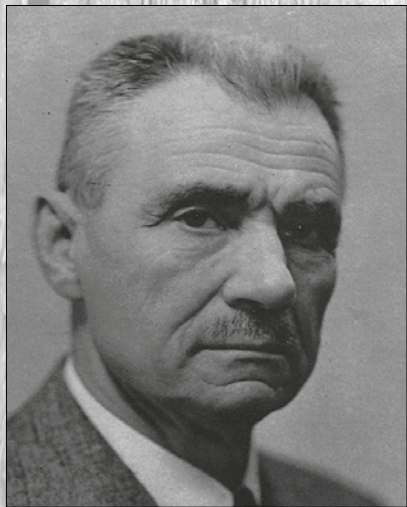

pamiatok.³⁹ Na úplnom začiatku bolo tiež potrebné dať možnosť niekomu kvalifikovanému, aby pre verejnosť overil, že Král nezdieľa nadšenie diletanta a že skutočne ide o mimoriadny objav, hodný spoločenskej, úradnej a samozrejme aj finančnej podpory. Potvrdenia jeho pravdivosti sa ujal redaktor brnenských Lidových novin Rudolf Těsnohlídek, považovaný za veľkého znalca Moravského krasu.⁴⁰ Těsnohlídka už prvá návšteva jaskyne doslova uchvátila, do Demänovskej doliny sa potom vracal mnohokrát, zúčastňoval sa na Králových výskumoch a hlavne článkami v Lidových novinách informoval verejnosť o pokraču-

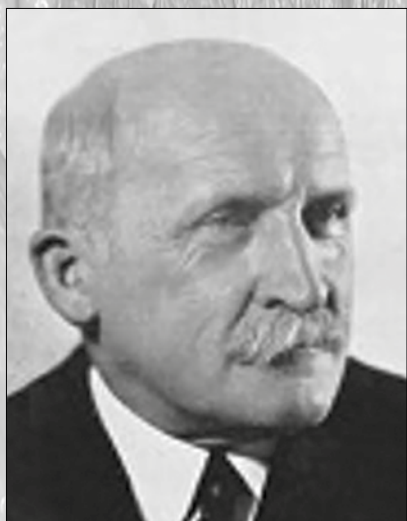
Pohľad na stavbu hotela pri vstupe do Demänovskej jaskyne slobody, dole prvý sprava Vojtech Benický

³⁹ PM, f. Pozústalost A. Krále, *Korešpondencia*, inv. č. 113.

⁴⁰ Rudolf Těsnohlídek (1882, Čáslav – 1928, Brno), spisovateľ, básnik, novinár, spolupracovník K. Absolona na výskumoch Moravského krasu, autor monografie Demänová.

Dušan Samuel Jurkovič (1868, Stará Turá – 1947, Bratislava), slovenský architekt, dizajnér a etnograf. Prednosta Vládneho komisariátu na ochranu pamiatok na Slovensku

Jan Emler (1877, Praha – 1951, Praha), konzervátor, pamiatkár, prvý riaditeľ Univerzitnej knižnice v Bratislave

júcich objavoch v prírodnom zázraku na Liptove. Obzvlášť veľkú radosť mal Král z návštevy svojho učiteľa, priateľa a hudobného skladateľa Leoša Janáčka, ktorý prejavil záujem zastaviť sa pri spiatočnej ceste z pobytu v neďalekej Štrbe v pondelok 7. augusta 1922. Návštevu Janáček avizoval dopisom z Brna 11. júna slovami: „*Rád bych se podíval na Vámi objevený div světa*“. Král prehliadku bezprostredne popísal v dopise nasledujúci deň 8. augusta 1922.⁴¹ Podľa Králových poznámok navštívil jaskyňu krátko po objave prednosta vládneho komisariátu architekt Dušan Jurkovič, úradný fotograf komisariátu J. Kott, funkcionári Klubu československých turistov, akademický maliar Adolf Kašpar, konzervátor Ján Emler, profesor Stanislav Kostlivý, Ing. Vladimír Holeček, minister ČSR s plnou mocou pre správu Slovenska Jozef Kállay a prvý československý župan Abovsko-turňianskej župy Ján Sekáč.⁴²

V novembri 1921 oslovil Kráľa Dušan Jurkovič, či by bol ochotný prijať funkciu konzervátora prírodných pamiatok, ktorú mu plánujú udeliť. Kráľova odpoveď bola pravdepodobne kladná, pretože už budúce leto ho Štátny referát na ochranu pamiatok na Slovensku poveril dozorom nad jaskyňami v Demänovskej a Svätajánskej doline.⁴³ Legitimácia vydaná v Bratislave

⁴¹ PM, f. Pozústalost A. Krále, *Korešpondencia*, inv. č. 19. Kráľov dopis, v ktorom nie je uvedený adresát, je priložený k tomuto inventárnemu číslu; Leoš Janáček sa Demänovskou jaskyňou slobody inšpiroval pri zložení symfonickej skladby *Všudybyl* (poznámka autorov).

⁴² Archív OPaJ, f. Král Alois, šk. 1, *Denník cest, práce a výprav v r. 1921 – 1926*.

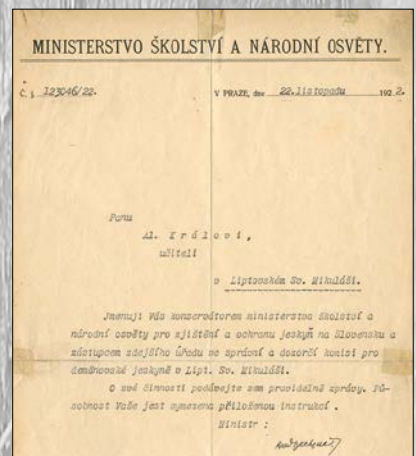
⁴³ Dnešný názov Svätajánskej doliny je Jánska dolina (poznámka autorov).

17. júna 1922 vo forme úradnej listiny Kráľovi udeľovala pomerne veľké právomoci. Mohol rovnako ako policajný orgán legitimovať osoby, ktoré bez povolenia vnikli do jaskýň a spôsobovali tam škody. V prípade, že si odtiaľ odnášali nálezy, mal právo im ich odobrať spolu s použitými nástrojmi. Ešte výraznejším uznaním aktivít objaviteľa Demänovskej jaskyne slobody bolo jeho menovanie za konzervátora Ministerstva školstva a národnej osvety pre oblasť ochrany prírody s dôrazom pre výskum a ochranu jaskýň všetkých v tom období známych jaskýň na území Slovenska. Menovací dekrét podpísal v Prahe 22. novembra 1922 vtedajší minister školstva a národnej osvety Rudolf Bechyně. Král bol súčasne menovaný zástupcom ministerstva v správnej a dozornej komisii demänovských jaskýň v Liptovskom Sv. Mikuláši. Konzervátor ministerstva školstva a národnej osvety bola čestná úradná funkcia, bez finančného ohodnotenia a bez príslušnej exekutívy. Na základe toho sa stal aj spravodajcom slovenského pamiatkového úradu – Štátneho referátu na ochranu pamiatok na Slovensku.

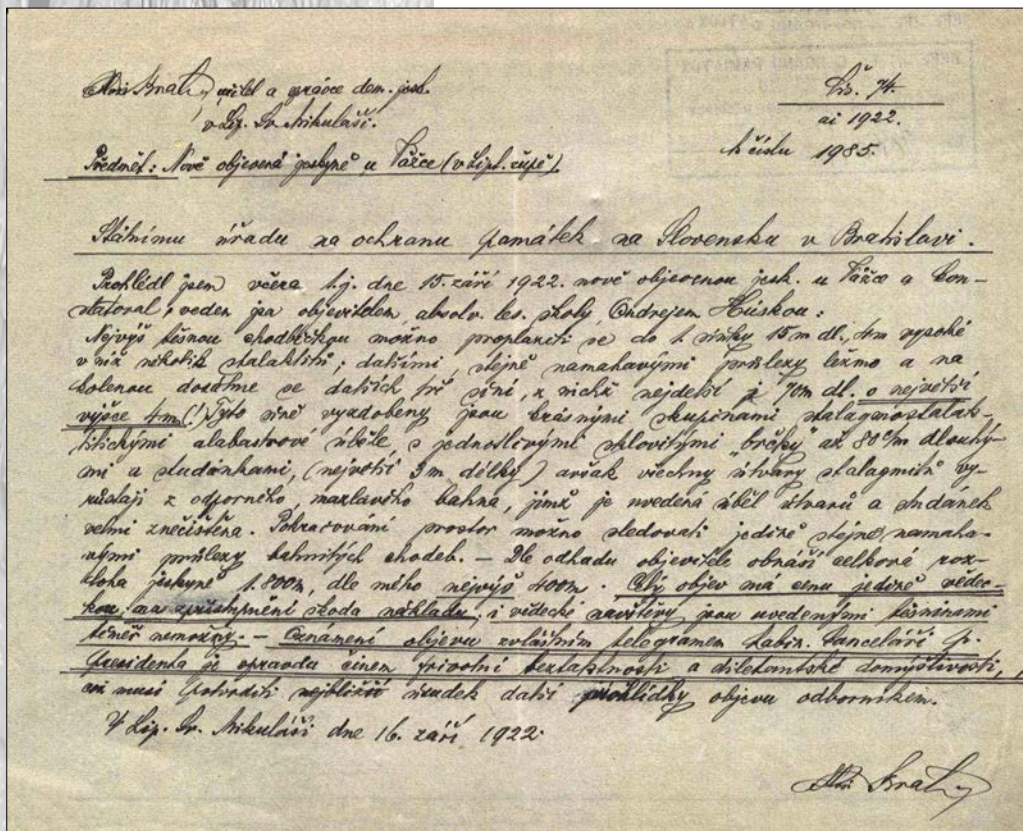
Král vykonával výskum a obhliadku na základe požiadaviek štátneho referátu, ktorému po každej vykonanej prehliadke v jaskyniach zaslal správu. V auguste 1922 poveril štátny referát listom A. Kráľa, aby preskúmal Važeckú jaskyňu a prehodnotil, či je vhodná na sprístupnenie pre verejnosť. Konzervátor po prieskume jaskyne dňa 15. septembra, napísal štátnemu referátu, že jaskyňa, v ktorej ho sprevádzal objaviteľ Ondrej Húska, má krásnu sintrovú výzdobu, s dlhými brčkami a jazierkami, za nevýhodu považoval, že stalagmity

Legitimácia vo forme úradnej listiny, vydaná Kráľovi v Bratislave 17. júna 1922, ktorá ho oprávňovala dozorom nad jaskyňami Demänovskej a Jánskej doliny

Menovanie Aloisa Krála konzervátorom Ministerstva školstva a národnej osvety pre výskum a ochranu jaskýň na Slovensku z 22. novembra 1922

Správa konzervátora na ochranu prírodných pamiatok – jaskyne A. Krála o význame objavu Važeckej jaskyne zo dňa 16. septembra 1922 adresovaný Štátnemu referátu na ochranu pamiatok na Slovensku. Podľa neho mala Važecká jaskyňa len vedeckú hodnotu

vyrastajú z odporného mazľavého bahna. Za negatívum považoval aj skutočnosť, že jaskyňa má dĺžku nanajvyš 400 m a predpokladal, že ďalšie priestory už nebudú objavené. Koncom listu napísal: „Celý objav má cenu jedinež vedeckou, na sprístupnení škoda nákladů“⁴⁴

Vo februári 1923 navštívil jaskyňu pri horárni v Brestovej v Západných Tatrách. V správe z obhliadky napísal: „Vlastní a původní správa O KČT v Dolním Kubině

⁴⁴ Slovenský národný archív v Bratislave, (ďalej SNA), fond (ďalej f.) Referát Ministerstva školstva a národnej osvety v Bratislave (ďalej R MŠANO) (1880) 1919 – 1938 (1955), šk. 444, List A. Krála Štátnemu referátu na ochranu pamiatok zo 16. septembra 1922.

je bezděčně, asi dle informací přehnána. ... Nejvýš přehnané je tvrzení o krápníkových galeriích, místo těch existuje jediná vodopádovitá draperie, co nejvýznamnější krápníková výzdoba“. Vylúčil aj možnosť výskytu paleontologických a archeologických nálezov.⁴⁵

Král, ako konzervátor prírodných pamiatok, už dlhšie plánoval prezrieť jaskynné bludisko Slovenského krasu, ktoré sa rozkladalo pozdĺž hraníc stredného a východného Slovenska v okolí miest Dobšiná, Rožňava, Tisovec a Plešivec. Vybral sa tam začiatkom októbra 1926. Štátny referát na ochranu pamiatok na Slovensku ho vyzval, aby preskúmal jaskyňu Domica, ktorú objavil Ján

Alois Král druhý sprava pri výskume Domice

⁴⁵ Tamtiež, šk. 445. List A. Krála Štátnemu referátu na ochranu pamiatok z 18. februára 1923; skratka O KČT znamená Oblastný (výbor) Klubu československých turistov.

*Výskum v jaskyni Domica,
vľavo Ján Majko
v strede Alois Král*

Majko. V Domici ho sprevádzal sprievodca a prezreli aj časť jaskyne Aggtelek.⁴⁶

Náplň činnosti konzervátora bola rôznorodá, na hlavnú spravodajskú, evidenčnú a informačnú prácu v teréne nadväzovala časť popularizačná s cieľom dostať problematiku ochrany pamiatok čo do najširšieho povedomia obyvateľstva.⁴⁷ V tomto smere bol A. Král skutočne mužom na svojom mieste. Od jesene roku 1921 sa vrhol do práce a neprestal v nej až do začiatku tridsiatych rokov, keď musel Slovensko opustiť. Nerozlišoval pracovnú dobu a voľný čas, v mnohých prípadoch na úkor rodiny

⁴⁶ KRÁL, Alois. Podzemní přechod do Maďarska. In *Lidové noviny*, 1926, dátum neuvedený.

⁴⁷ Podrobné inštrukcie pre konzervátorov stanovil Výnos Ministerstva školstva a národnej osvety z 10. februára 1919, č. 650 n. o.

a vlastného zdravia. Na prvom mieste to bola bezpochyby objaviteľská činnosť. Buď sám alebo s prizvanými kolegami a priateľmi, pokračoval v prieskume Demänovskej jaskyne slobody, vrátane písomnej a fotografickej dokumentácie. Do jaskyne sprevádzal odborníkov, záujemcov z radov laickej verejnosti, zástupcov rôznych úradov a záujmových organizácií, novinárov a redaktorov časopisov a vydavateľstiev. Väčšina z nich bola v tomto zmysle pre jaskyne, jaskyniarstvo, ale aj Krála dôležitá.

V úzkej nadväznosti na stále rastúci záujem o prehliadky jaskyne považoval Král od začiatku za veľmi dôležité čo najrýchlejšie sprístupniť aspoň jej časť bežným návštevníkom, čím zďaleka nemyslel len úpravu vstupného priestoru, vytýčenie trasy, ale aj technické zabezpečenie. Uvedomoval

Prví propagátori Demänovskej jaskyne slobody – Alois Král, Pavel Fink, Alojz Lutonský a Rudolf Těsnohlídek na schodoch Kamenné chaty v r. 1926

*Pôvodná cesta k Demänovskej
jaskyni slobody, foto V. Benický,
1927*

si, že hlavnou prekážkou je nedostupnosť miesta od civilizácie. Okrem ťažko zjazdnej lesnej cesty k jaskyni neexistovala žiadna komunikácia medzi Demänovskou dolinou a Liptovským Sv. Mikulášom. On sám túto dlhú trasu zdolal pešo odo dňa objavy mnohokrát, či už v dobách prírodnej izolovanosti alebo po vybudovaní celkom novej komunikácie zo štátnych prostriedkov v rokoch 1926 – 1929. Pri budovaní cesty pomáhali vojaci a už v roku 1927 bolo možné dostať sa tam aj s motorovým vozidlom. Definitívnu cestu do Demänovskej doliny financovala Slovenská krajina a v roku 1929 boli práce ukončené. Cesta umožnila zvýšený prísun miestneho obyvateľstva a veľký príliv turistov nielen do Demänovskej doliny, ale aj do Nízkych Tatier, ktoré boli a sú dodnes

*Nová cesta v Demänovskej doline
v roku 1932*

navštevované veľkým počtom domácich a zahraničných turistov.⁴⁸ Úsilie o jej vybudovanie a zdôvodnenie jej nutnosti možno zaradiť medzi významné Králove zásluhy.

Jednou z najpodstatnejších a časovo najnáročnejších činností bola propagácia objavenej jaskyne. Od samého začiatku bolo Královi jasné, že ani ten najatraktívnejší turistický objekt sa bez propagácie nezaobíde. Bolo potrebné, aby sa o ňom vedelo a aby sa čo najviac informácií o ňom dostalo medzi všetky vrstvy spoločnosti. S tým zase úzko súvisel ekonomický efekt a možná finančná podpora pokračovania projektov okolo jaskyne a zo širšieho pohľadu rozvoja podnikania v celom regióne Liptova. Preto

⁴⁸ PM, f. Pozústalost A. Krále, V neautorizovanom a nedatovanom strojopise *Životopis a historie objevu Demänovských jeskyní* A. Král dokonca uvádza presné číslo 585 osobných peších ciest medzi týmito dvoma lokalitami. In *Dokumentace k pozústalosti A. Krále uložená na Městském úřadě v Tišnově*.

Prvé motorové vozidlo v Demänovskej doline

Cyklisti v Demänovskej doline

OSVETOVÝ SVÁZ PRE SLOVENSKO – ODBOČKA KLUBU ČESKOSLOV. TURISTOV
V BRATISLAVE

Utorok, **1. IV.** 1930 **VLÁDNA BUDOVA** o **20.** hodine

PREDNÁŠKA SO SVETELNÝMI OBRAZMI

A. KRÁLA **státneho konzervátora**

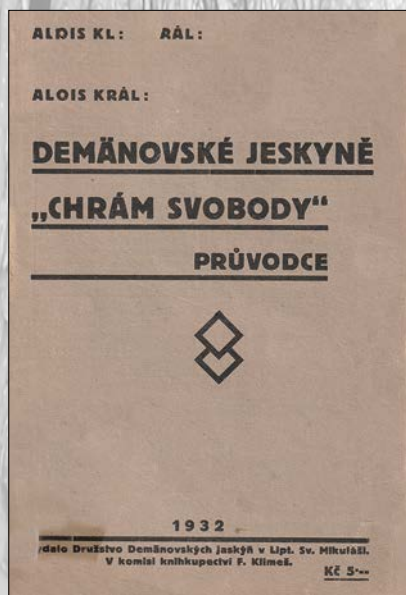
DEMÄNOVSKÉ
JASKYNE

Ceny miest: 5, 3 Kč, na státie 2 Kč. • Predpredaj vstupeniek v kníhkupectve J. Otto, Redouta.

*Plagát – pozvánka na Prednášku
A. Krála Demänovské jaskyne
konanú 1. apríla 1930
vo Vládnej budove Odbočky KČST
v Bratislave*

písal články do novín a časopisov, zhotovoval kvalitné snímky najkrajších miest v jaskyni a absolvoval desiatky prednášok s diapozitívmi na najrôznejších miestach celej republiky, niekoľkokrát aj v zahraničí. V období 1923 – 1930 predniesol viac ako 200 prednášok v 92 mestách v Československu.⁴⁹ Zúčastnil sa aj medzinárodných akcií. S podporou ministerstva školstva a národnej osvety bol na zjazde slovanských geografov a etnografov v Poľsku a na zjazde nemeckých speleológov v Nordhausene. Z vlastných prostriedkov si hradil účasť na jaskyniarskom zjazde v Salzburgu. Jaskyňu propagoval aj formou letákov, plagátov, prospektov a drobných tlačí. Výsledky prvých dvoch rokov diania okolo objavenej jasky-

⁴⁹ Alois Král. *Slovenský biografický lexikón*, (od roku 833 do roku 1990), 3. zv. K – L. Martin : Matica slovenská, 1989, s. 230.

*Demänovské jaskyne.
Chrám Svobody. Sprievodca
Demänovskou jaskyňou slobody
od Aloisa Krála z roku 1932*

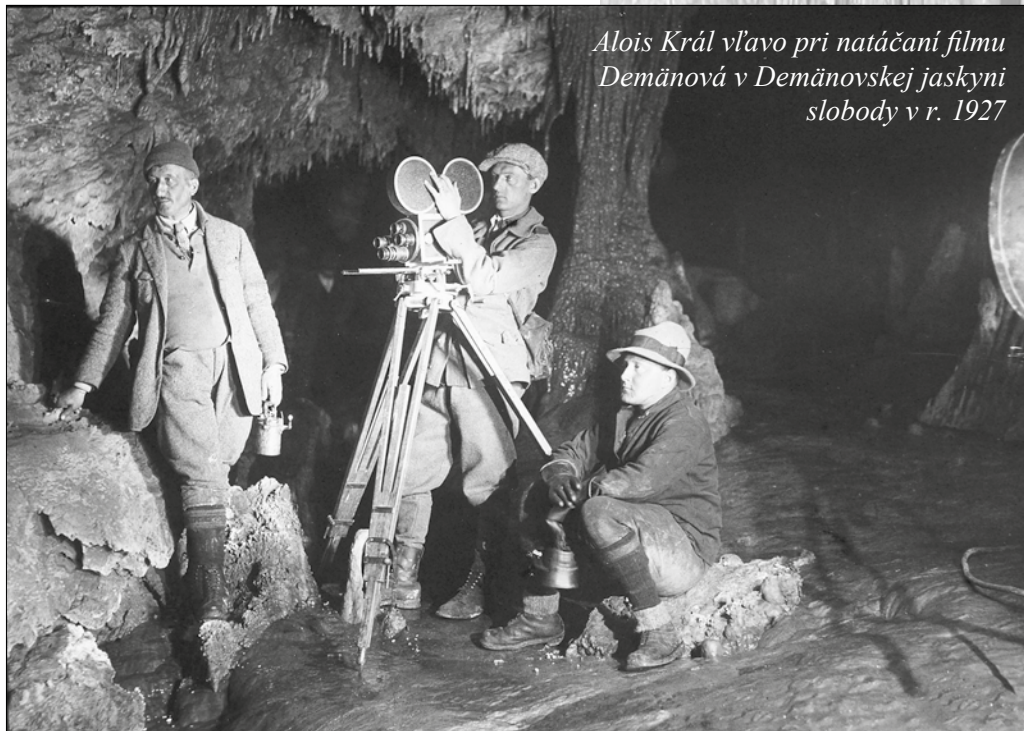
ne a okolo celej Demänovskej doliny boli v roku 1923 zhrnuté v zvláštnom výtlačku literárneho mesačníka *Prúdy*. Král sa v tomto periodiku na stranách 4 až 14 prezentoval textom „*Postup objavných prác a popis demänovského bludiska*“.⁵⁰ Populárnejšou formou klasického sprievodcu sa o demänovských jaskyniach rozpísal o dva roky neskôr⁵¹ a rovnaký súhrnný a informačný charakter má sprievodca jaskyňou z roku 1932.⁵² Král stál aj za vznikom filmového dokumentu o „*novej*“ jaskyni v Demänovej s názvom *Demänová*, ktorý mohli vidieť tisíce návštevníkov na celoštátnej *Výstave súčasnej kultúry* v Brne v roku 1928. O objave a jeho možnom národohospodárskom význame osobne informoval aj prezidenta republiky T. G. Masaryka. Stretnutie sa uskutočnilo v septembri roku 1923 v letnom prezidentskom sídle v Topoľčiankach, kde Krála sprevádzal architekt Dušan Jurkovič.⁵³

⁵⁰ Liptovský kras. Jaskyne demänovského údolia. *Zvláštny výtlačok z „Prúdy“*, roč. 7, Bratislava, Liptovský Sv. Mikuláš : Komisia pre zverejnenie demänovských jaskýň, 1923, 84 s.

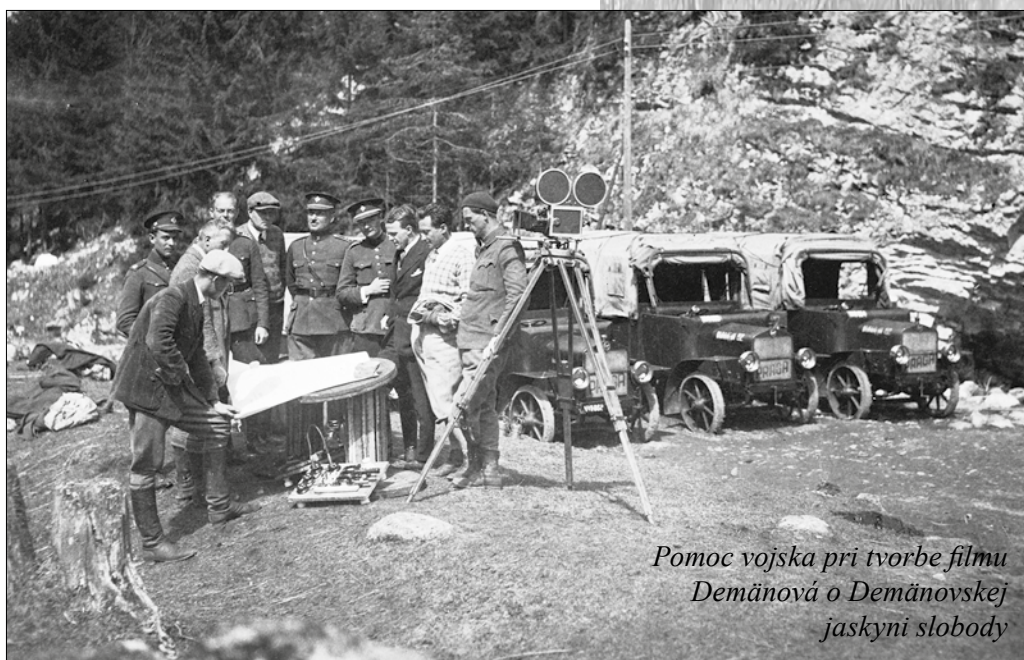
⁵¹ PM, f. Pozústalost A. Krále, *Knihovna*, inv. č. 57 a 58; pozri aj KRÁL, Alois. *Demänovské jeskyne. (Průvodce)*. Liptovský Sv. Mikuláš : Knižkupačtvo F. Klimeš, 1925, 24 s.

⁵² Tamtiež, inv. č. 59, 60 a 61; pozri aj KRÁL, Alois. *Demänovské jeskyne „Chrám Svobody (Průvodce)*. Lipt. Sv. Mikuláš : Družstvo Demänovských jaskýň, 1932, 56 s.

⁵³ PM, f. Pozústalost A. Krále, V neautorizovanom a nedatovanom strojopise Životopis a historie objvu Demänovských jaskýni; *Dokumentace k pozústalosti A. Krále uložená na Městském úřadě v Tišnově*; Dušan Samuel Jurkovič (1868, Turá Lúka – 1947, Bratislava), architekt, v rokoch 1919 – 1922 prednosta Vládneho komisariátu na ochranu pamiatok na Slovensku v Bratislave. Ako najvyšší predstaviteľ štátnej pamiatkovej starostlivosti na Slovensku bol v úrade v čase Kráľovho objavu Demänovskej

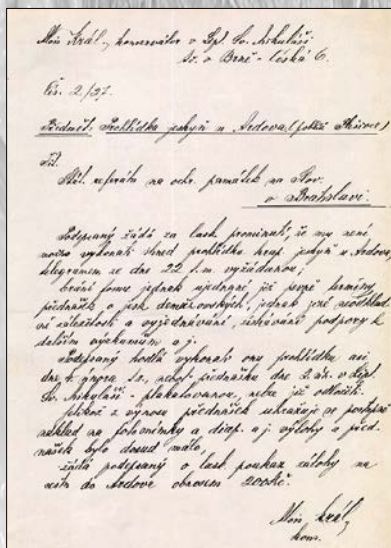
*Alois Král vľavo pri natáčaní filmu
Demänová v Demänovskej jaskyni
slobody v r. 1927*

*Pomoc vojska pri tvorbe filmu
Demänová o Demänovskej
jaskyni slobody*

Kráľ (vľavo)
v Demänovskej doline
v roku 1937

Žiadosť A. Kráľa na vykonanie
prehliadky Ardovskej jaskyne
a poskytnutie finančnej zálohy
na cestu

Aby bol zoznam Kráľových aktivít v súvislosti s jaskyňou úplný, nesmieme zabudnúť na vybavovanie nespočetného množstva korešpondencie na tému objavu, výskumu, prevádzky a financovania jaskyne, či už s úradmi alebo spolkami a inštitúciami, tak s odborníkmi a rovnako zameranými kolegami a priateľmi. Z dnešného pohľadu je ťažko predstaviteľné, ako to všetko zvládal. Korešpondencia zahŕňa v Kráľovej pozostalosti takmer stovku súkromných adresátov a desiatky úradov a inštitúcií. Množstvom medzi nimi dominujú krasový bádateľ prof. Karol Absolon a spisovateľ Rudolf Těsnohlídek, z druhej skupiny Štátny referát na ochranu pamiatok na Slovensku v Bratislave či Družstvo demänovských jaskýň.⁵⁴

Alois Kráľ bol jednoducho pri všetkom dôležitom vo vzťahu k Demänovskej jaskyni slobody, čo platilo predovšetkým pre prvú polovicu dvadsiatych rokov. Oprávňovali ho na to tri skutočnosti: bol jej objaviteľom a uznávaným neformálnym správcom, aj keď na amatérskych základoch bol rešpektovaný ako odborník znály krasovej problematiky a tretím faktorom bolo následné vymenovanie za štátneho konzervátora. Samozrejme nebol jediný a do diania okolo objavu sa postupne zapájalo množstvo odborníkov, ako aj zástupcov úradov a inštitúcií.

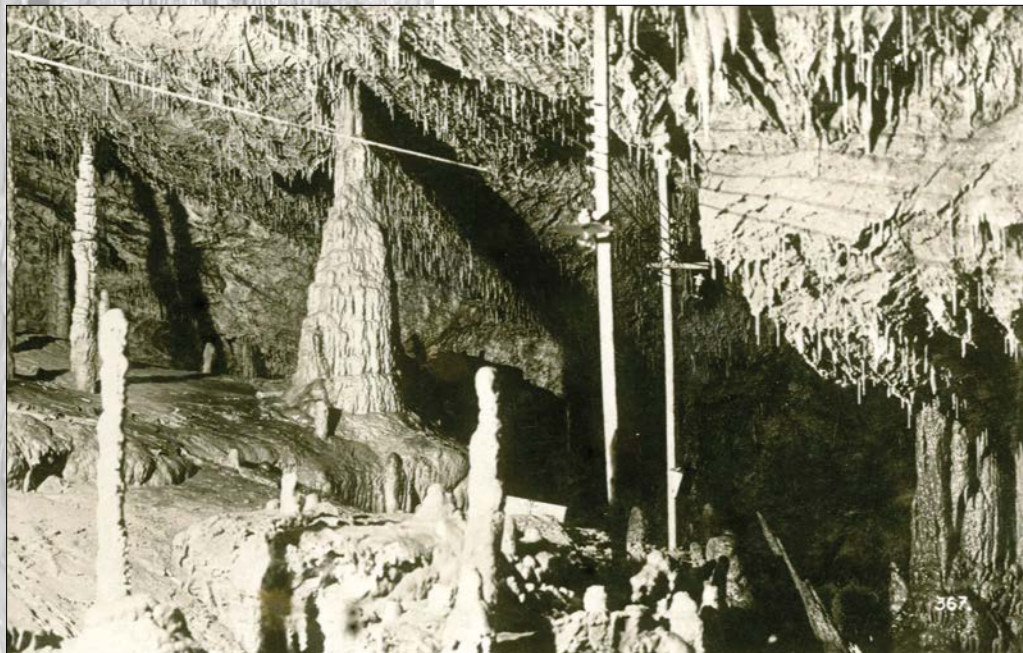
V apríli 1922 sa podľa usmernení architekta Dušana Jurkoviča, prednostu vládneho komisariátu na ochranu pamiatok na Slovensku a s finančnou podporou Americ-

jaskyne slobody, úzko v tomto smere spolupracovali a spájalo ich k sebe aj osobné priateľstvo.

⁵⁴ V inventári Pozostalosti A. Kráľa v Muzeu Predklášteři je korešpondencia roztriedená podľa odosielateľov do inventárnych čísel 8 – 146.

Alois Král v gumenom člne, Demänovská jaskyňa slobody

Nainštalované dočasné elektrické vedenie v Demänovskej jaskyni slobody

ko-slovenskej banky pristúpilo k provizórnemu sprístupňovaniu jaskyne, ale aj k ďalším výskumom jaskyne. Práce boli po mesiaci zastavené. Na návrh A. Krála sa v dňoch 8. – 9. mája konala v Liptovskom Sv. Mikuláši porada, ktorá rozhodovala o spôsobe odvedenia vôd Demänovky do ponoru. Aby sa získal celkový obraz o rozsahu jaskynných priestorov, komisariát objednal prvé zameranie jaskyne. Pôdohospodársko-technický úrad v Banskej Bystrici pod vedením stavebného komisára J. Macháčka v júli 1922 vykonal zameranie povrchovej situácie od Vyvierania po vstupnú štôľňu a vstupných častí jaskyne po Veľký dóm. Sprístupňovacie práce viedol A. Král už vo funkcii správcu jaskyne. V roku 1923 sa realizovali rozličné úpravy a inštalovalo sa dočasné elektrické osvetlenie. Vojenský oddiel zriaďoval drevené schodiská, rôzne premostenia a zábradlia. Zdalo sa byť re-

Príbuzní A. Krála v Demänovskej jaskyni slobody

Prvý vchod do jaskyne nad objavným ponorom Demänovky, 1929

álne, že jaskyňa môže byť aspoň čiastočne sprístupnená od *Starého vchodu* po *Zlaté jazierko* 1. júla 1924.⁵⁵ Nestalo sa tak a jaskyňa bola slávnostne otvorená až po skončení sprístupňovacích prác 10. augusta 1924. Na toto podujatie neboli rozosielené pozvánky, ale pozvanie na otvorenie jaskyne bolo uverejnené v tlači. Program otvorenia pozostával zo slávnostného zhromaždenia v župnom dome v Liptovskom Mikuláši a samotnej prehliadky jaskyne. Pred vstupom do podzemia oboznámil návštevníkov Alois Král s históriou jej objavu. Sprístupnená bola časť jaskyne od vstupnej štôlne cez *Mramorové riečisko* a *Veľký dóm* až po *Zlaté jazierko*. Spravovala ju novoutvorená komisia pod dozorom správcu A. Krála.

Po rozdelení vládneho komisariátu nadviazal na jeho aktivity Štátny referát na ochranu pamiatok na Slovensku, ktorý mal aj zásluhu na zriadení *Komisie pre zverejnenie Demänovských jaskýň*, ktorá prevzala zodpovednosť za plnenie všetkých úloh. V septembri sa uskutočnila ďalšia porada, jej účastníci si prezreli jaskyňu a rokovali o dokončení osvetlenia jej priestorov, vybudovania chodníkov, vstupného objektu a prístupovej cesty. Na porade sa konštituovala Komisia na zverejnenie Demänovských jaskýň. Na ustanovujúcej schôdzi komisie v Liptovskom Sv. Mikuláši konanej dňa 8. septembra 1922 bol zvolený výbor, ktorý bol poverený dočasnou správou jaskyne. Jedným zo zakladajúcich členov bol učiteľ Alois Král. Patrili k nim aj zástupcovia ministerstiev, štátnych aj župných úradov, cudzineckých zväzov a turistických spol-

*Jurkovičova chodba
Demänovskej jaskyni slobody
v Demänovskej, pohľad na mužov
raziacich spojovaciú chodbu,
foto V. Benický*

⁵⁵ LALKOVIČ, Marcel. Niektoré súvislosti sprístupnenia Demänovskej jaskyne slobody. In *Aragonit*, 2007, č. 12, s. 83.

*Členovia Komisie pre zverejnenie
Demänovských jaskýň
v Demänovskej doline*

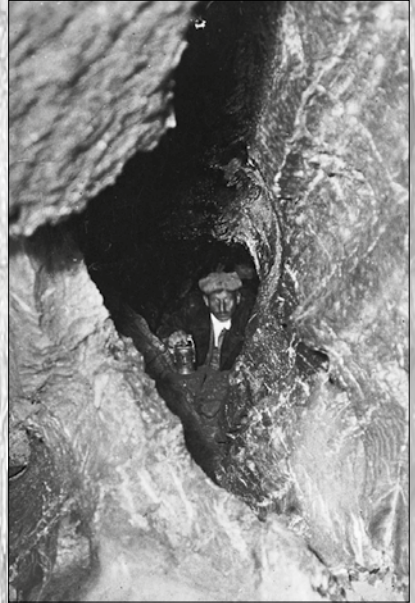
kov. V novembri sa výbor komisie rozšíril o ďalších členov. Vyplynulo to z podmienok pre poskytnutie úveru, ktoré určil minister Jozef Kállay. Na čele stál architekt Dušan Jurkovič, čestný predsedom bol J. Kállay. Král bol zvolený aj do dodatočne zriadeného užšieho výkonného výboru komisie a správou jaskyne.⁵⁶ Aj preto je možné považovať prvú polovicu dvadsiatych rokov v živote Aloisa Krála za šťastné obdobie. Po objave unikátneho jaskynného systému nasledovali roky tvrdej práce s jasne viditeľnými vý-

⁵⁶ JURKOVIČ, Dušan. Demänová. In *Liptovský kras*. Jaskyne demänovského údolia. Zvláštny výtlačok „Prúdov“ roč. 7, 1923, s. 1-3. PM, f. Pozústalost A. Krále, Knihovna, inv. č. 66 - 67; pozri aj Demänovská jaskyňa slobody. História. [online], Dostupné na internete: <https://www.spleodd.sk/main.php?page-id=2&showdoc=16> [05. 10. 2022].

sledkami. Situácia sa začala meniť v polovici desaťročia. K prioritám komisie patrilo zabezpečenie finančných prostriedkov na sprístupnenie jaskyne. Práce si vyžiadali veľké množstvo materiálu, financií, pretože bolo potrebné vybudovať veľké množstvo schodov, lavičky, rebríky. Dôležitá bola aj cesta na zlepšenie dopravných podmienok do Demänovskej doliny. Na základe projektu predloženého Ministerstvu verejných prác v Prahe sa k čiastočnej rekonštrukcii cesty z Palúdzky do Demänovej prikročilo v roku 1924. Komisia sa postarala aj o čiastočné sprístupnenie jaskyne. Rovnako dôležité bolo aj postavenie budovy pre správcu pri vchode do jaskyne, ale aj zaistenie ubytovania pre turistov, pretože hotely, ktoré sa nachádzali v okolí jaskyne, neboli kapacitne dostačujúce.⁵⁷

Komisia pre zverejnenie demänovských jaskýň skončila svoju činnosť a správa jaskyne prešla do rúk *Družstva Demänovských jaskýň*, ktoré začalo reálne pracovať až v decembri 1925. Družstvo spravovalo okrem Demänovskej jaskyne slobody aj Demänovskú ľadovú jaskyňu, jaskyne Okno a Pustú. Tieto mali aj vedecky skúmať, zamerať ich, zabezpečiť ich propagáciu doma aj v zahraničí, predovšetkým vydávaním propagačných materiálov, zabezpečiť fotografovanie v nich a publikovať materiály o jaskyniach v tlači.⁵⁸

Po sprístupnení Demänovskej jaskyne slobody 10. augusta 1924 však záujem o ostatné jaskyne postupne upadal. Návštevnosť sprístupnenej jaskyne bola pomerne vysoká,

*Konzervátor A. Král
počas výskumu
Demänovskej jaskyne slobody*

*Odtlačok pečate používanej
v úradných knihách
a viazaných zápisniciach
Družstva Demänovských jaskýň*

⁵⁷ Archív OPaJ, f. Komisia pre zverejnenie Demänovských jaskýň (1922 – 1924), šk. 1., inv. č. 1.

⁵⁸ Archív OPaJ, f. Družstvo Demänovských jaskýň (1924-1954), šk. 1., inv. č. 22.

*Hlavičkový papier
Družstva Demänovských jaskýň*

Žiadosť Štubnianskych (dnes Turčianskych) kúpeľov A. Královi o prieskum miestnej jaskyne v r. 1927

napriek tomu družstvo nezvládalo z príjmov zo vstupného uhrádzať splátky úveru a náklady na elektrinu. Na podnet Pamiatkového úradu zvolal župný úrad Podtatranskej župy v decembri 1925 schôdzu, ktorá mala dať impulz na riešenie tejto situácie. Porada skončila úspešne a o pár dní sa konala ustanovujúca schôdza družstva, ktorá zvolila správnu radu, dozornú radu a dozorné poverenie družstva.

Na ustanovujúcom zhromaždení dňa 29. decembra 1925 boli vypracované prvé stanovy Družstva Demänovských jaskýň v Liptovskom Svätom Mikuláši. Podpísal ich predseda Milutin Križko a zapisovateľ Ján Šindelár. Svojimi podpismi ich overili aj Jozef Stodola a Fedor Droppa. Stanovy boli zapísané ružomerským krajským súdom (sedriou) do zoznamu spoločných obchodných firiem, zv. 3. na strane 185, spolu s firmou Družstvo Demänovských jaskýň dňa 25. mája 1926.

Král pokračoval v prieskume jaskyne, napr. viedol v roku 1926 výpravu, ktorá objavila *Jánošíkov dóm, Panenskú chod-*

bu, Chodbu utrpenia a Červenú galériu. Postupne objavili ďalšie a ďalšie jaskynné priestory.⁵⁹

Samotní členovia družstva boli však v rozpore s Královým názorom, aby mal štát väčší podiel na správe a riadení prevádzky jaskyne. Ak chcel pokračovať vo svojej práci, musel sa prispôbiť. Členom družstva sa stal 15. februára 1926 s tromi podielovými listami číslo 4, 5 a 6 po 100 Kčs, ďalšie dva podiely č. 114 a 115 vlastnila jeho manželka Oľga.⁶⁰ Drobné rozpory medzi zainteresovanými ľuďmi na miestnej úrovni boli

*Demänovská jaskyňa slobody,
desať účastníkov prvej výpravy
v Chodbe utrpenia*

⁵⁹ Tamtiež, šk. 1., inv. č. 2.

⁶⁰ Obaja zostali členmi až do likvidácie členských podielov v roku 1956 v dôsledku zániku družstva. PM, f. Pozúštalosť A. Krále, *Personalia*, inv. č. 4.

Alois Král, konservátor

v Lipt.Sv.Mikuláši dne 14.března 1930.

Číslo 130/30.

Věc : Poměry v Demänové, znemožnění
--- vstupu do jeskyní: „Chrám Svobody“, - objeviteli.

P. T.

V. odboru ministerstva školství a národní osvěty

v Praze.

Oznámil jsem dne 25.října 1928. Státnímu referátu na ochranu památek na Slovensku v Bratislavě, že mi byl dne 24.října 1928. přístup k výzbroji, zakoupené z podpor Vašeho úřadu i Výstavního výboru v Brně - výměnou zámku u družstevní strojovny, kde byla výzkumná výzbroj uložena, bez předchozího uvědomění - znemožněn.

Státní referát na ochranu památek na Slovensku intervenoval pod číslem 2302/28. u správy družstva dem. jeskyní, abych měl možnost výzkumů a klíč k dispozici. Odpověď družstva není mi známa.

Dovoluji si Vašemu úřadu zdvořile oznámiti, že dne 13.t.m. byl mi i vstup do mnou objeveného jeskynního bludiště „Chrám Svobody, výměnou dosavadního zámku na bráně / I. vchodu / bez jakéhokoliv předchozího uvědomění - znemožněn.

Alois Král.

La opinion de l'Etat

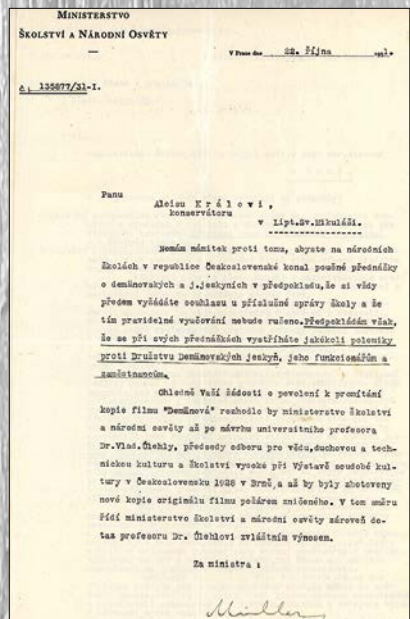
Le ministre de l'Écl. (S. H. K.)

Zhoršenie vzťahov medzi Družstvom Demänovských jaskýň a Aloisom Králom.
Obmedzene vstupu Královi do jaskyne len počas prevádzky jaskyne

určite už v období komisie, po prechode správy jaskyne do družstevných rúk, ale silneli doslova každým rokom. Predmetom dohadovania boli najmä účtovné záležitosti zo záverečného obdobia komisie a tvrdenie, že si Král ich prostredníctvom hradil aj svoje osobné výdavky. Ďalšie rozpory nastali v roku 1927, keď výkonný výbor družstva poveril vedením obchodných záležitostí nového zamestnanca Aloisa Lutonského. Ten mal za úlohu vybavovať všetku agendu družstva a Král mu bol povinný odovzdať spravovaný inventár či už kúpený alebo prevzatý od bývalej komisie. Družstvo vyzvalo Krála, aby odovzdal celú agendu týkajúcu sa Demänovských jaskýň a nevybavoval už žiadne obchodné záležitosti družstva.⁶¹ Trvalo roky, kým sa všetky materiály dostali do kancelárie družstva. Král však aj naďalej robil prednášky o demänovských jaskyniach. V podstate bol týmto spôsobom odstavený na druhú koľaj. Predseda družstva František Klimeš v liste z 26. februára spolu s oznámením tejto skutočnosti A. Kráľovi vyjadril ďalšiu vzájomnú spoluprácu veľmi takticky, ako priateľské spolužitie právnickej osoby a štátneho konzervátora aj objaviteľa na spoločnej ceste k rozkvetu budovaného podniku.⁶² V roku 1928 mu bol zamedzený prístup do strojovne, kde bola uložená jaskyniarska výstroj nadobudnutá čiastočne z prostriedkov štátu a následne mu znemožnili vstup do samotnej jaskyne. Ten bol síce po protestoch a s ohľadom na jeho funkciu konzervátora povolený, ale s obmedzením pobytu na dve hodiny v čase bežnej

*Eduard Paloncý
a František Klimeš (vpravo)
novým vchodom do jaskyne*

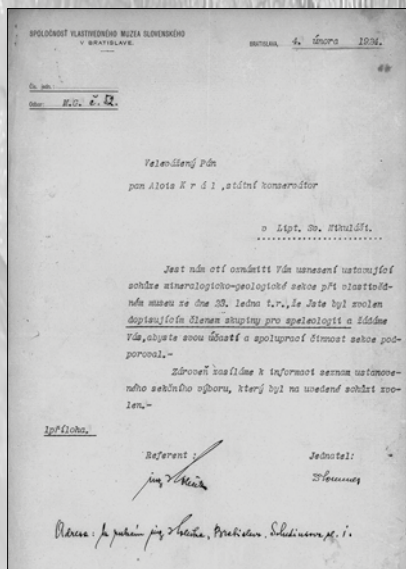
*List Ministerstva školstva
a národnej osvety A. Kráľovi
z 22. októbra 1951, ktorým sa mu
povoľuje vykonávať prednášky
v národných školách v celej
republike, s podmienkou,*

⁶¹ Archív OPaJ. f. DDJ. 1924 – 1954. inv. č. 59.

⁶² PM, f. Pozůstalost A. Krále, *Korespondence*, inv. č. 114.

Prvá elektrárnička pri jaskyni, elektrikár Ján Zelinka

Oznam Spoločnosti Vlastivedného múzea v Bratislave (dnešné Slovenské národné múzeum) o zvolení A. Krála do skupiny pre speleológiu

prevádzky pre návštevníkov, čo prakticky vylučovalo akýkoľvek výskum. Paralelne s tým pokračovali aj drobnejšie spory ohľadom nákupov, propagácie alebo účtov.⁶³ Preto je druhá polovica dvadsiatyh rokov spojená s veľkým Kráľovým sklamaním, ale aj psychickým a fyzickým vyčerpaním, ktoré na začiatku ďalšej dekády vyvrcholili jeho odchodom späť na Moravu. Ešte počas školského roku 1927/1928 mu najvyšší školský úrad na Slovensku udelil, podobne ako v predchádzajúcich rokoch, platenú pracovnú dovolenku za účelom systematického výskumu liptovského krasu.

Družstvo nepopieralo, že skutočným objaviteľom jaskyne je Alois Král a ponúklo mu za tento objav jednorázovú finančnú kompenzáciu vo výške 10 000 korún. Král tento nedôstojný dar odmietol. Fyzické a psychické vyčerpanie nakoniec riešil žiadosťou o trvalé penzionovanie. K tomu všetkému dostal s rodinou výpoveď zo služobného bytu a samotný spor o byt skončil až súdnym sporom. Predseda Družstva Demänovských jaskýň František Klimeš oznámil A. Kráľovi, že na schôdzi správy, konanej 27. mája 1931, sa rozhodli venovať mu ako objaviteľovi Demänovskej jaskyne slobody čestný dar vo výške 50 000 Kč.

⁶³ Syn A. Krála Jaroslav Král vo svojej strojopisnej práci *Životní dílo Aloise Krále, čestného občana města Tišnova* uvádza ako začiatok rozporov vzniknutie dvoch členov družstva V. Benického a A. Lutonského do doposiaľ nepreskúmaných priestorov jaskyne v čase Kráľovej účasti na zjazde slovanských etnografov v Poľsku v júli 1927. Král mal toto miesto vytypované pre svoju ďalšiu prieskumnú výpravu za účasti redaktorov dennej tlače a celú akciu musel odvolať.

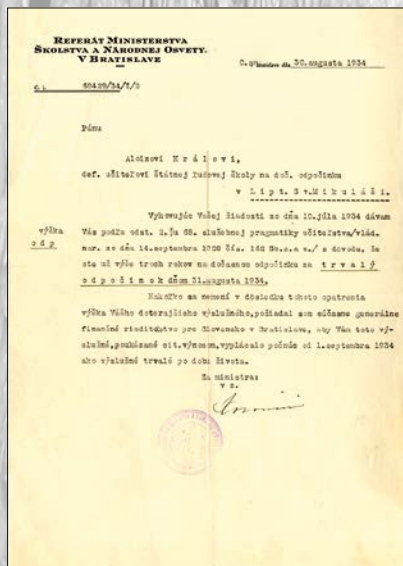
Tentokrát Král finančný dar prijal, peniaze použil neskôr na stavbu rodinného domu.⁶⁴

Družstvo robilo výskumy aj po Kráľovom odchode, objavovalo a sprístupňovalo ďalšie časti Demänovskej jaskyne slobody.⁶⁵ V roku 1928 sa rozhodol výkonný výbor na základe meraní banského inžiniera Eduarda Paloncyh prekopat' nový vchod

*Zemerač Eduard Paloncy
v strede pred zameriavaním
nového vchodu
do Demänovskej jaskyne slobody*

⁶⁴ Archív OPaJ, f. Král Alois, šk. 1, list Aloisa Krála Družstvu Demänovských jaskýň zo dňa 2. júna 1931.

⁶⁵ Archív OPaJ, f. DDJ. 1924 – 1954, inv. č. 8.

List Referátu ministerstva školstva a národnej osvety v Bratislave – uvoľnenie do dôchodku od 31. augusta 1934

do jaskyne.⁶⁶ Bol stavebne upravený a návštevníci ním vchádzali aj vychádzali až od roku 1930. Už o pár rokov sa však prejavili negatíva toho riešenia, a tak v družstve vznikla myšlienka sprístupniť tretie a časť štvrtého poschodia jaskyne tak, aby sa prehliadka mohla uskutočniť jedným prehliadkovým okruhom so samostatným vchodom a východom. Je potrebné poznamenať, že tento okruh bol takmer totožný s dnešnou prehliadkovou trasou.⁶⁷ Do roku 1933 boli vymenené drevené schody a chodníky za železobetónové a provizórne elektrické osvetlenie v jaskyni nahradilo elektrické káblové vedenie a reflektory.⁶⁸

Nasledovala viac ako ročná Kráľova zdravotná dovolenka. Po nej, na základe prekročenia zákonnej lehoty, ho zbavili činnej služby a dňom 31. marca 1930 ho postavili do dočasnej výslužby. Kráľ požiadal o odchod do dôchodku a Referát ministerstva školstva a národnej osvety v Bratislave ho uvoľnil dňom 31. august 1934.⁶⁹ Kráľ prišiel na Liptov ako muž plný sily a odhodlania. Po 12 rokoch odchádzal odtiaľto ako zle zabezpečený a chorý dôchodca. Vrátil sa späť na Moravu. Aj naďalej však robil prednášky o demänovských jaskyniach. Túto jeho aktivitu hodnotilo družstvo veľmi kladne.

Všetky príkoria, choroba a preloženie na trvalý odpočinok sa logicky podpísali

⁶⁶ ŠA, BY; pracovisko Archív v LM, f. *Okresný úrad v L. Mikuláši*, č. 4669/1931 adm.

⁶⁷ KOVÁČOVÁ, Božena. Nové časti v Demänovských jaskyniach. In *Krásky Slovenska* 13, 1934, č. 3, s. 54.

⁶⁸ Archív OPaJ, f. DDJ 1924 – 1954, inv. č. 74. *Niečo z histórie družstva Demänovských jaskýň*. Rukopis. Nestr.

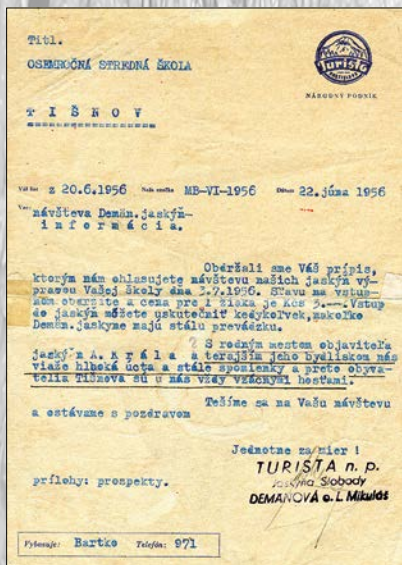
⁶⁹ PM, f. Pozůstalost A. Krále, *Personalialia*, inv. č. 4.

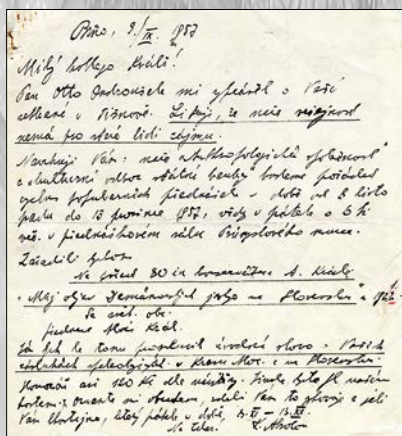
Alois Král s rodinou

aj na Královej finančnej situácii. O tom, že bola kritická a pre Krála aj bolestivá, svedčí napríklad aj neplatenie členských príspevkov alebo dokonca ukončovanie členstva v odborných spolkoch.⁷⁰ Prednosť dostalo zabezpečenie rodiny a šetrenie na nové bývanie v súvislosti s rozhodnutím opustiť Slovensko. Poslednou veľkou komplikáciou bola výpoveď zo služobného bytu, na ktorý Král ako dôchodca nemal po uplynutí jedného roka nárok a úrady ho chceli obsadiť novým nájomníkom. Bývanie pre Kráľovu rodinu na Morave ešte nebolo dokončené a preto požiadal o predĺženie nájmu. Druhú žiadosť už ale zamietli a zo strany štátu

⁷⁰ Túto situáciu musel riešiť napríklad v prípade Prírodovedného klubu v Brne, Společnosti přátel starožitností československých v Prahe alebo Společnosti československých prehistoriků v Prahe.

List Turistu n. p. Osemročnej strednej školy v Tišnove – poskytnutie zľavy na vstupnom do Demänovskej jaskyni slobody

List K. Absolona A. Královi z 9. septembra 1957 o organizovaní prednášok o Demänovskej jaskyni slobody

došlo k žalobe o odovzdaní bytu na Okresnom súde v Liptovskom Sv. Mikuláši.⁷¹ Ako prvé miesto nového bydliska si Kráľ vybral zemské hlavné mesto Brno, kde uvažoval opäť o nájomnom byte. V žiadosti brnenskej mestskej rade z 24. novembra 1930 podrobne opísal dôvody, ktoré ho doviedli k sťahovaniu: „*Jest známo, že jsem našemu státu vykonal službu objevením velikých jeskynň Demänovských, kterým jsem věnoval 9 let svého života. Bohužel nedostalo se mně ze strany slovenské žádného vděku. Když jsem celé jeskyně objevil, ve známost do světa přivedl, tu jsem byl v pravém slova smyslu z jeskynň vypuzen, přístup do nich mně byl zakázán a já uveden i s celou rodinou v zoufalý stav, ze kterého nalezl jsem jediné východiště, abych Lipt. Sv. Mikuláš opustil a přestěhoval se zpět do své užší vlasti na Moravu. „... Jsem přesvědčen, že pro mne bude pracovati čas a že se mi dostane dříve nebo později satisfakce. Jelikož jsem já do bádání v Demänovských jeskyních vložil mnoho peněz, které jsem hradil ze svých skromných příjmů učitelských, i tímto způsobem jsem byl majetkově těžce poškozen“.* Podporil ho aj priateľ a významná osobnosť brnenskej vedeckej sféry prof. K. Absolon: „*Bude ve prospěch kulturního života v Brně, když pracovník tak osvědčený, jako jest pan učitel Alois Král, bude mít práve v Brně možnost se zakotviti“.*⁷² Žiadosť bohužiaľ nebola vedením mesta vypočítaná a stavba vlastného domu v Brne alebo v niektorej prímestskej obci bola úplne nad Králove finančné možnosti. Oveľa výhodnejšie podmienky našiel v Tišnove, ma-

⁷¹ PM, f. Pozůstalost A. Krále, *Personalia*, inv. č. 6.

⁷² Tamtiež.

lom mestečku vzdialenom približne 20 km severozápadne od Brna. Popri nízkej cene parciel tam východne od centra vyrastala celá štvrť rodinných domov, v príjemnom prostredí tzv. záhradného mesta. Do jedného z nich na dnešnej Husovej ulici č. 674 sa A. Král spolu s manželkou a dvoma synmi nasťahoval s trvalým pobytom od 4. júla 1932.⁷³ V nasledujúcich rokoch vrátane svetovej vojny úplne rezignoval na akúkoľvek jaskyniarsku prácu. Týkalo sa to aj možnosti prác v blízkom Moravskom krase. Odchod na Moravu bol tiež logickým dôvodom ukončenia platnosti funkcie konzervátora ochrany jaskýň s dôrazom pre jaskyne na Slovensku v roku 1936. Král nemal ani silu zaoberať sa rozsiahlym archívom, ktorý si priviezol z Liptovského Sv. Mikuláša a ktorého podstatnú časť tvorili materiály

*Dom, do ktorého sa presťahoval
Alois Král s rodinou po svojom
nútenom odchode
z Liptovského Mikuláša*

⁷³ Tamtiež, inv. č. 5.

Alois Král pred vchodom rodinného domu v Tišnove

St. Holeček

POZVANIE

na oslavy 25. výročia objavenia
Demänovských jaskýň „Chrám slobody“

prírodného skvostu a pýchy nielen Liptova a Slovenska, ale i celej
našej Československej republiky, ktoré odvtedy staly sa poctivo
známymi aj v ďalekej cudzine.

Oslavy budú **3. augusta v Liptovskom Sv. Mikuláši**
a 4. augusta 1946 v Demänovskej doline.

Za Demänovské jaskyne, družstvo s r. o. úctivo Vás pozý-
vajú
v Lipt. Sv. Mikuláši 25. júla 1946

Miloš Janoška,
úradujúci predseda jubil. výboru

Dr. Matej Josko, poslanec,
čestný predseda jubil. výboru.

F. Klimeš,
predseda Družstva DJ.

Pozvánka na oslavy 25. výročia objavenia Demänovskej jaskyne slobody (Chrám slobody), konané 3. a 4. augusta 1946 v Liptovskom Mikuláši a Demänovskej doline

Vstupná budova a hotel pred Demänovskou jaskyňou slobody

so vzťahom k objavom a následným aktivitám v Demänovskej doline. S jeho triedením a doplňovaním začal až neskôr. Impulzom k opätovnému oživeniu Kráľovho záujmu o jaskyniarstvo, Demänovú a spomínaný archív bolo obnovenie vzťahov s Družstvom demänovských jaskýň na podnet slovenskej strany. Došlo k nemu hneď po vojne. Družstvo zorganizovalo v roku 1946 oslavy 25. výročia objavenia Demänovských jaskýň „*Chrám slobody*“ (dnes Demänovská jaskyňa slobody). Tie sa konali dňa 3. augusta v Liptovskom Mikuláši a na slávnostnej akadémii v Evanjelickom cirkevnom dome v Liptovskom Mikuláši, prejav predniesol aj jej objaviteľ Alois Král. Súčasťou osláv bola vernisáž výstavy, na ktorú ochotne zapožičal niektoré materiály zo svojho archívu. Druhý deň, 4. augusta 1946, pokračovali oslavy v Demänovskej doline. V programe bola aj prehliadka Demänovskej jaskyne slobody. Král so skupinou jaskyniarov vošiel do jaskyne objavným ponorom a ostatní návštevníci pod vedením Miloša Janošku si prezreli jaskyňu bežným prehliadkovým okruhom. Všetci sa stretli vo Veľkom dome, kde po uvítacej reči povereníka *Slovenskej národnej rady* Dr. Mateja Josku⁷⁴ prehovoril A. Král.⁷⁵

Po vzájomnej dohode znovu absolvoval prednášky na tému Demänovskej jaskyne slobody na rôznych miestach republiky s cieľom zvýšenia návštevnosti tohto prírod-

⁷⁴ Matej Josko (1907, Liptovský Mikuláš – 1969, Washington), demokratický politik, právnik, novinár, vydavateľ, odbojár a exulant, stúpenec československej štátnosti a bratislavský redaktor Lidových novín.

⁷⁵ Oslavy 25-ročného jubilea Demänovských jaskýň. In *Krásy Slovenska*, roč. 23, 1945 – 1946, č. 9-10, s. 195.

Pred budovou do Demänovskej jaskyne slobody. A. Král v strede medzi zamestnancami Turistu n. p., v rámci osláv 40.výročia objavenia jaskyne

*Pracovníci a funkcionári Družstva Demänovských jaskýň
v Demänovskej jaskyni slobody*

ného skvostu. Spolupracoval aj na iných formách propagácie, na rozhlasovej reportáži a pozývali ho na pracovno-rekreačné pobyty do Demänovskej doliny, v rámci ktorých sa mohol zapojiť aj do menších výskumov. Na podnet vedenia družstva spracoval aj rukopis nového sprievodcu, jeho vydanie však zastavili vlastnícke zmeny – prechod jaskyne pod prvú národnú správu v roku 1945 a následné znárodnenie.

Vzhľadom na Králov vysoký vek a zdravotné problémy jeho manželky Oľgy bola ďalšia spolupráca už oveľa skromnejšia. O to viac sa zameral na spracovanie archívu a na osud dokumentov po jeho smrti. Nakoniec sa rozhodol pre mesto Tišnov, ktorému svoj archív odkázal v dedičskom konaní.⁷⁶ Král totiž nechcel, aby bol odovzdaný späť na Slovensko. O konkrétnych dôvodoch tohto rozhodnutia sa nikdy príliš nezmieňoval. Rád rozprával o svojom pôsobení na Slovensku, o kráse tamojšej prírody, aj o samotnom objave, ale jeho slová vždy končili náznakom sklamaní z neskorších osobných a pracovných vzťahov.⁷⁷

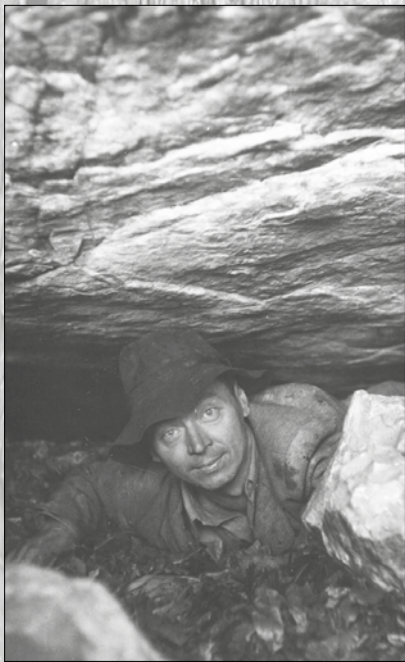
V šesťdesiatych rokoch 20. storočia sa začali ozývať hlasy, ako to skutočne bolo s objavením Demänovskej jaskyne, či ju objavil sám Král, či to bolo s Adamom Mišúrom, prípadne s dvoma skautmi. Král sa k tomu vyjadril: „*Později, když se novinářskými zprávami rozeslo jak velkolepá*

Alois Král s manželkou pred domom v Tišnove

⁷⁶ V roku 1975 odovzdalo mesto celý súbor ako pozostalosť A. Kráľa do zbierkového fondu Podhoráckého múzea, dnes pobočky Múzea Brněnska p. o. Dostala prírástkové číslo 25/75.

⁷⁷ Osobný rozhovor autora 30. 8. 2017 s pamätníčkou vtedajších udalostí Janou Vavřinovou, ktorá pri rokovaní zastupovala mesto Tišnov a A. Kráľa dobre poznala aj z ďalších úradných i súkromných stretnutí.

Vojtech Bukovinský

je nově objevená jeskyně Slobody, hlásila se řada „objevitelů“. Jsou o tom literární dokumenty. Všechny pokusy těchto osob se ukázaly již dávno ničím nepodložené“.⁷⁸

Zaoberal sa tým predovšetkým Dr. Vojtech Bukovinský,⁷⁹ ktorý napísal: „*plných osem rokov sa intenzívne venujem dešifrovaniu tajomstva, ako fakticky došlo k objavu Demänovskej jaskyne slobody. Nebolo ľahko oddeliť pravdu od výmyslov, aké sa na zmienení udalosť viazali, čiže dopiaďiť sa k jednoduchšej historke objavného aktu“.* Bukovinský tvrdil, že jaskyňu objavili Alois Král so skautmi Ottom Hrabalom a Jarmilou Vránovou, pretože Adam Mišura a syn A. Krála Jaroslav sa tejto akcie nezúčastnili, sa podľa neho dovtedy tradovalo nesprávne. Svoje tvrdenie podložil Bukovinský listom Otta Hrabala, ktorý Jaroslav Král vyvrátil a považoval za akési napádanie či obviňovanie z nesprávneho popisu histórie objavu Demänovskej jaskyne slobody. Bukovinský sa neskontoval s Aloisom Králom, naopak: „*...ale k získání pravdivých informací jste si jako informátory zvolil bývalé skauty. Vy dobře víte, že dne 4. 8. 1921 si otec z bezpečnostných důvodů přizval skauty se souhlasem jejich rodičů k dalšímu průzkumu jeskyní, do kterých pronikl ponorem v řečisti Lůčanky dne 3. 8. 1921. Ja i Adam Mišura jsme 3. 8. 1921 čekali u ponoru na jeho návrat“.* Jaroslav Král vyzval Dr. V. Bukovinského, že v prípade,

⁷⁸ Archív OPaJ. f: Král Alois, šk. 1, *Připomínky k článku Príspevok k dejinám objavu Demänovskej jaskyne Slobody*, s. 4. (strojopis).

⁷⁹ JUDr. Vojtech Bukovinský (1916, Bitarová – 1989, Lietava), slovenský právnik, speleológ a archeológ, dlhoročný člen Slovenskej speleologickej spoločnosti.

ak má nejaké pochybnosti či nejasnosti o skutočnom objave, môže to prerokovať rovno s otcom v prítomnosti brata Zdeňka.⁸⁰ Časom hlasy utíchli a dnes už túto záležitosť nikto nerieši.

V Tišnove bol Král prijatý veľmi ústretovo a platilo to aj pre povojnové obdobie. Vedenie mesta aj obyvatelia si uvedomovali, akú významnú osobnosť majú medzi sebou. Vážili si ho a svoju úctu vyjadrili udelením čestného občianstva.⁸¹ Toto ocenenie Král prevzal v roku 1967 pri príležitosti svojich deväťdesiatych narodenín. Doslova sa v ňom uvádza: „... v uznání Vaší celoživotní, vynikající výzkumnicko-vědecké práce vrcholící objevem nejkrásnější krápníkové jeskyně světa – Demänové“.⁸² Pravdepodobne jedným z hlavných dôvodov, prečo Král odmietal odovzdanie archívu po smrti späť na Slovensko, a to aj po obnovení vzťahov s družstvom po roku 1945, bolo neustále spochybňovanie jeho samostatného objaviteľského prieniku do Demänovskej jaskyne slobody. V archíve boli okrem iného doklady týkajúce sa sprístupnenia jaskyne, kompletná korešpondencia s redaktorom Těsnohlídkom, súbory fotonegátívov, urobe-

⁸⁰ Archív OPaJ, f. Král Alois, šk. 1, list Vojtecha Bukovinského Aloisovi Královi zo dňa 18. apríla 1967; list Jaroslava Krála V. Bukovinskému zo dňa 16. mája 1967.

⁸¹ Pri zrode myšlienky na udelenie čestného občianstva stál PaedDr. Ladislav Štejgerle (1913 – 2004), profesiou špeciálny pedagóg a logopéd. Patril k najvýraznejším osobnostiam tišnovského kultúrneho života v šesťdesiatych rokoch 20. storočia, bol členom rady mestského národného výboru a predsedom kultúrno-školskej komisie. Pred odsťahovaním do Lipníka nad Bečvou tu prežil viac ako 30 rokov.

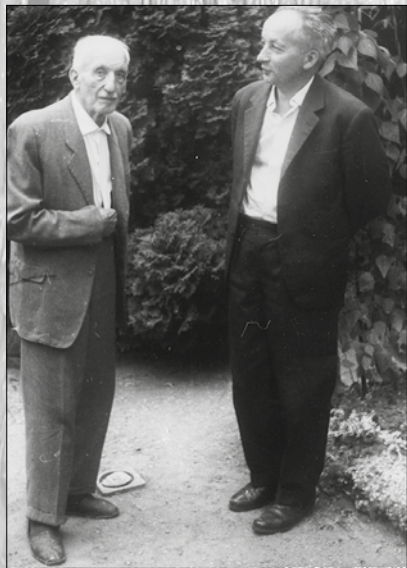
⁸² PM, f. Pozůstalost A. Krále, *Diplom o menování*, inv. č. 183.

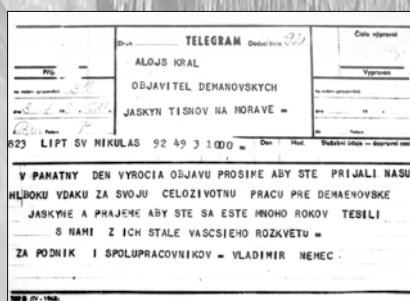
Alois Král vo vestibule vchodu do Demänovskej jaskyne slobody, označeného striebornou doskou s nápisom „Tieto jaskyne objavil Alois Král 3. VIII. 1921“

A. Král v dome v Tišnove

*Návšteva pracovníkov
Múzea slovenského krasu
v Tišnove pri príležitosti
90. narodenín A. Krála.
Na fotografii A. Král vľavo
s riaditeľom
Múzea slovenského krasu (1962 –
1973) Vladimírom Nemcom*

*Telegram Múzea slovenského krasu
zaslaný A. Královi pri príležitosti
50. výročia objavenia Demänovskej
jaskyne slobody slobody.
Poďakovanie za celoživotnú prácu
v jaskyniach*

ných v čase objavenia jaskyne, keď bola ešte nedotknutá, súbory kolorovaných negatívov a diapozitívov k prednáškam, originálna olejomaľba Zlatého jazierka od profesora Holečka, ale aj mosadzná karbidka, ktorú použil Král počas plazenia z ponoru k podzemnému toku krasovej rieky.

Zásluhy a spoluúčasť si privlastňovali ďalší ľudia, a to nielen bezprostredne po objave, ale aj oveľa neskôr. Král, buď sám alebo s pomocou priateľov, napr. spisovateľa Těsnohlídka, tieto útoky neustále odrážal. Posledná veľká vlna, ešte počas jeho života, sa zdvihla na začiatku 60. rokov po úmrtí Adama Mišuru, o ktorom tlač písala ako o spoluobjaviteľovi. Král reagoval opätovným podrobným popisom udalostí v auguste roku 1921 v odbornom periodiku Československý kras.⁸³ Podobne nepravdivé správy vyzdvihujúce tentoraz úlohu oboch skautov pri prieskume jaskyne sa v tlači objavili ešte aj pri 50. výročí objavu. Reagovať na tieto informácie už ale Král nemal silu.⁸⁴ Zomrel o niekoľko mesiacov neskôr 27. februára 1972 vo veku nedožitých 95 rokov. Je pochovaný v Tišnove na cintoríne Na Hrádku. Čestný občan mesta Alois Král zostal v povedomí aj ďalších generácií tišnovských obyvateľov. Jeho menom bola pomenovaná

⁸³ KRÁL, Alois. Historie Jeskyně Svobody v Demänovské dolině. In *Československý kras*, roč. 16, 1964, s. 77-85.

⁸⁴ Po smrti A. Krála sa stal obhajcom jeho práv starší syn Jaroslav. Napr. Král, Jaroslav: Vzpomínky a připomínky k objevu Demänovské jeskyně Svobody. In *Tišnovsko. Vlastivědný čtvrtletník*, roč. 25, zima 1994, s. 2-5. Posledným spracovaním textu *Životné dielo Aloisa Krála, čestného občana mesta Tišnova*, Praha 1997. Materiál s početnými prílohami je dnes uložený v zbierkovom fonde Podhoráckého múzea, pobočky Múzea Brněnska p. o., príř. číslo 26/97.

PANU KONSERVÁTORU ALOISU KRÁLOVI

MĚSTSKÝ NÁRODNÍ VÝBOR V TIŠNOVĚ JEDNOMYSLNĚ SE USNESL NA SVĚM ZASEDÁNÍ DNE 26. ČERVENCE 1967 JMENOVATI VÁS ČESTNÝM OBCANEM MĚSTA TIŠNOVA V UZNÁNÍ VAŠÍ CELOŽIVOTNÍ, VÝNIKAJÍCÍ VÝZKUMNICKO-VĚDECKÉ PRÁCE VRCHOLÍCÍ OBJEVEM NEJKRÁSNEJŠÍ KRÁPNÍKOVÉ JESKYNĚ SVĚTA-DEMĀNOVĚ

V TIŠNOVĚ DNE 28. ČERVENCE 1967

J. Hlavinka

TAJEMNÍK MĚSTSKÉHO NÁRODNÍHO VÝBORU

J. Hlavinka

PŘEDSEDA MĚSTSKÉHO NÁRODNÍHO VÝBORU

veľká a bohato zdobená jaskyňa objavená v roku 1972 v hĺbinach hory Květnice, vypínajúca sa nad mestom a rovnako tak aj jedna z ulíc sídliska, ktoré vybudovali pod touto horou.

Aloisovi Královi sa dostalo za jeho dielo mnoho vysokých uznaní a ocenení. Jaskyniarsky zbor Klubu slovenských turistov a lyžiarov menoval A. Krála v roku 1946 svojim čestným členom a Slovenská speleologická spoločnosť mu pri príležitosti 30. výročia objavenia Demänovskej jaskyne slobody umiestnila pamätnú tabuľu nad objavným ponorom Demänovky.⁸⁵ Bol členom Českej speleologickej spoločnosti, čestný člen speleologických spoločností v Nemecku a Rakúsku. V rámci 6. svetov-

Mestský národný výbor v Tišnově menoval v r. 1967 A. Krála čestným občanom Mesta Tišňov

⁸⁵ Alois Král 75-ročný. In *Krásy Slovenska*, roč. 22, 1952, č. 9, s. 181.

Pamätná tabuľa, ktorú osadila Slovenská speleologická spoločnosť v Demänovskej doline na počesť objavenia Demänovskej jaskyne slobody

vého kongresu speleológov v Olomouci mu bola udelená zlatá medaila Signum laudis in memoriam.

Zásluhy Aloisa Krála, ako objaviteľa Demänovskej jaskyne slobody, sú veľké a nesporné. Nebolo asi správne, že si nárokoval za svoj objav vysokú finančnú odmenu. Možno, keby sa tak nestalo, navždy by ostal v Liptovskom Sv. Mikuláši, ako učiteľ, konzervátor, príp. správca jaskyne a uplatňoval tu svoje nepopierateľné a veľké zásluhy. Napokon Král sklamaný a s ťažkým srdcom Liptov aj slovenské jaskyne opustil.⁸⁶

Na záver by asi bolo najvhodnejšie použiť nasledujúce slová Aloisa Krála „...*děkuji všem, kteří mne v nadšení pro jeskyně a rozvoj speleologie u nás podporovali a kteří*

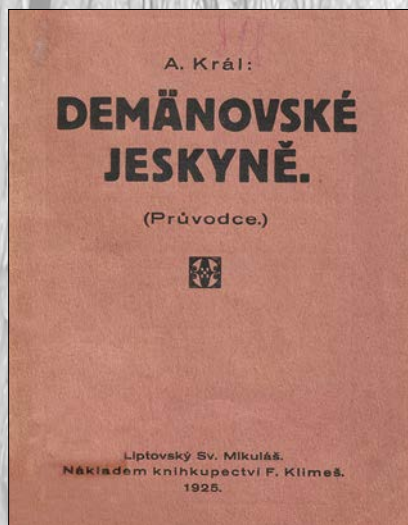
⁸⁶ Archív OPaJ. f: Janoška Miloš, šk. 1, *Čo hovorí o objave Demänovskej jaskyne Slobody Miloš Janoška*, s. 1.

mi v dalších letech po objevu pomáhali zpřístupnit jeskyni pro širokou veřejnost. Prál bych si jen, aby tato v Evropě barevně jedinečně krásná jeskyně, jejíž vznik umožnila specifická geologická situace v Demänovské dolině zůstala v neporušeném stavu zachována příštím generacím. Žel ne zcela vhodná úprava, ničení podzemních jezírek mincemi, postupné ztrácení krápníků a jiné zásahy do režimu jeskyně jsou nebezpečím, že jeskyně Slobody v Demänovské dolině nezůstane takovou, jakou ji příroda dokázala vytvořit.⁸⁷

Česká speleologická společnost udelila A. Královi při příležitosti 80. narozenin čestné členstvo Speleologického klubu v Brně

⁸⁷ Archív OPaJ, Archív OPaJ. f: Král Alois, šk. 1, *Připomínky k článku Príspevok k dejinám objavu Demänovskej jaskyne Slobody*, s. 5. (strojopis); Podmienka, že Králova pozostalosť neopustí hranice mesta Tišnova a bude v majetku Podhoráckého muzea, aj napriek prianiu Aloisa Krála, nebola splnená. Toto muzeum sice naďalej spravuje jeho osobný fond (pozostalosť), sídli ale v susednej obci Předklášteří a je organizačnou súčasťou Muzea Brněnska, ktorého celý zbierkový fond je majetkom Juhomoravského kraja (poznámka autorov).

*Brožúra Aloisa Krála
Demänovské jaskyne, vydané
Knihkupectvom F. Klimeš
v Liptovskom Mikuláš
v roku 1925*

VÝBER DROBNÝCH TLAČÍ ALOISA KRÁLA, KTORÉ SÚ SÚČASŤOU JEHO VÝBEROVEJ PERSONÁLNEJ BIBLIOGRAFIE

DROBNÉ TLAČE

- KRÁL, Alois. *Demänovské jeskyně „Chrám Svobody“ (Průvodce)*. Liptovský Sv. Mikuláš : Družstvo Demänovských jaskýň v komisii knihkupectva F. Klimeš, 1932, 56 s.
- KRÁL, Alois. *Demänovské jeskyně (Průvodce)*. Liptovský Sv. Mikuláš : Knihkupectví F. Klimeš, 1925, 24 s.
- KRÁL, Alois. *Slovenský kras. Průvodce po dolině Demänovské a Svatojánske*. Brno : Nakladatelství Barvič & Novotný, 1922, 47 s.
- KRÁL, Alois. *Výprava na dno propasti Macochy roku 1905*. Praha : Alois Král, 1907, 11 s.

ČLÁNKY V PERIODIKÁCH

- KRÁL, Alois. Demänová - klenot slovenského Krasu. In *Slovo Národa*, 03. 08. 1946.
- KRÁL, Alois. Demänovské jeskyně – pracovní eposy československá. In *Hlas revoluce*, 21. 8. 1946.
- KRÁL, Alois. Demänovské jeskyně v naší republice. In *Ilustrovaný svět*, 14. 07. 1926.
- KRÁL, Alois. Demänovské jeskyně v naší republice. *Ilustrovaný svět*, 21. 07. 1928.
- KRÁL, Alois. Die Wunder des slowakischen Karstes. Die Grotten und Höhlen - die Dolinen. In *Prager Presse*, 02. 04. 1922.
- KRÁL, Alois. Divy Liptovského Krasu. In *Lidový týdeník*, 01. 01. 1928.
- KRÁL, Alois. Divy Liptovského Krasu. In *Selské listy*, 10. 12. 1927.
- KRÁL, Alois. Divy Liptovského Krasu. In *Selské listy*, 17. 12. 1927.
- KRÁL, Alois. Divy Liptovského Krasu. In *Selské listy*, 24. 12. 1927.
- KRÁL, Alois. Historie jeskyne Svobody v Demänovské doline. In *Československý kras*, roč. 16, 1964, s. 77-85.
- KRÁL, Alois. Jedovnické propadání. In *Zájmy Lidu*, 26. 04. 1907.
- KRÁL, Alois. Keď som objavil Chrám slobody... In *Demokrat*, 07. 08. 1946.
- KRÁL, Alois. Nejvelkolepější jeskyně světa? In *Moravské noviny*, 16. 11. 1921.
- KRÁL, Alois. Podzemní krásy Slovenska. In *Nová Praha, Praha*, 25. 11. 1926.

Turistika.

Klub čsl. turistů pořádá v sobotu dne 29. března 1930 ve velké dvoraně Národního domu, XV., Turnerg. 9, přednášku se světelnými obrazy „Demänovské jeskyně“, největší podzemní klenot Čsl. státu. Přednášetel bude pan učitel Alois Král, badatel z Lipt. sv. Mikuláše. Začátek přesně o 1/20. hod., režijní příspěvek 50 grošů. — V pondělí dne 31. března se tato přednáška opakuje v Kroftově škole, XVI., Herbststr. 104. Začátek o 1/20. hod. Režijní příspěvek 60 grošů.

Vycházky Klubu čsl. turistů ve Vídni, XV Turnergasse 9 (Národní dům).
30. března, celodenní: Sulz. Sraz v Mauer v 8 hod. Vede Durdík.
30. března, odpolední: Paunzen. Sraz konečná stanice městské dráhy ve 14 hod. Schůzka s celodenní. Vede Polák.

Pořad vycházek mládeže Klubu čsl. turistů Vídeň XV.
30. března, odpolední: Gaisberg. Sraz u konečné stanici v Mauer ve 14 hod. Schůzka s celodenní. Vede s. M. Pokorná.

*Príspevok o prednáškach
A. Krála v periodiku Vídeňský
deník zo dňa 27. marca 1930*

KRÁL, Alois. Podzemní svět Liptovského Krasu. In *České slovo, Praha*, 10. 01. 1926.

KRÁL, Alois. Postup objevných prací a popis demänovského bludišťa. In *Liptovský kras. Jaskyne demänovského údolia*. Liptovský Svätý Mikuláš: Nákladom Komisie pre zverejnenie demänovských jaskýň, 1923, s. 4 – 14.

KRÁL, Alois. Turistika. Demänovská jaskyně. In *Týden*, 23. 6. 1922.

KRÁL, Alois. Jedovnické propadání. In *Zájmy Lidu*, 26. 04. 1907.

KRÁL, Alois. Keď som objavil Chrám slobody... In *Demokrat*, 07. 08. 1946.

KRÁL, Alois. Nejvelkolepější jeskyně světa? In *Moravské noviny*, 16. 11. 1921.

KRÁL, Alois. Nová pozorování v údolí Holštýnském na Moravě, 1. část. In *Časopis turistů*. 1908, roč. 20, č. 5, s. 202-206.

KRÁL, Alois. Nová pozorování v údolí Holštýnském na Moravě, 2. část. In *Časopis turistů*. 1908, roč. 20, č. 6, s. 248 – 255.

KRÁL, Alois. Obrazy z Moravského krasu. In *Besedy Selských listů*, roč. 2, b. r. v., č. 30 - 31, s. 123-130.

KRÁL, Alois. Výprava na dno propasti Macochy r. 1905. In *Časopis turistů*. 1907, roč. 19, č. 11, s. 358-361.

KRÁL, Alois. Výprava na dno propasti Macochy r. 1905. In *Časopis turistů*. 1907, roč. 19, č. 12, s. 429-433.

KRÁL, Alois. Výzkumy slovenských jaskýň. *Moravsko Slezský deník*, 11. 3. 1929.

KRÁL, Alois. Vzpomínky stále živé. In *Krásy Slovenska, Bratislava*. roč. 38, 1961, č. 8, s. 282-287.

KRÁL, Alois. Z moravského krasu. In *Zámy Lidu*, 20. 09. 1907.

KRÁL, Alois. Z moravského krasu. In *Zámy Slovače*, 04. 07. 1908.

KRÁL, Alois. Z podzemních divů Demänov-
vé. *Ilustrovaný obzor*, 30. 01. 1927.

Několik slov o objeviteli Demänovských jeskyní.

Nemůvím „v mne viscerých“ jako pan Matej Rázus v minulém čísle „Republikána“, ale jen s v ý m j m ě n e m žádám uctivě, abyste, pane redaktore, přijal několik upřímných vět nestranného svědka o Aloisu Královi, objeviteli nových jeskyní Demänovských. Dělám, že mě žádosti vyhovělo až proto, že pan Král používá Vašeho příbuzně je poněkud Vaším hostem a že jeho práce zjednává městu Vašemu nový lesk a důbrá pověst ve světě. Někdeji polehnavit s p. redaktorem Matějem. Styděl jsem se, když jsem četl, co napsal. Milerád bych to uveřejnil jako kulturní dokument, když bych věděl, že nepůsobím zarmutek a stud většemu slovenskému básníku. Že rodového jména, jenž s pýchou je počítán mezi spolupracovníky listu, jehož redakce jsem členem.

Aloise Krále znám osobně od listopadu m. roku, jméno jeho však slyšel jsem často v Brně již dříve a bylo vždy pronášeno s úctou a uznáním. Autor opery „Její pastorkyňa“ Lesů Janáček, u čele světového jména, když studoval před lety slovenskou píseň lidovou, vybral ze svých žáků A. Krále, aby ho na cestě Slovenskem doprovázel, a dosud na něho vzpomíná rád a věčně. Dr. Absolon, objevitel nejkrásnějších jeskyní v Moravském Krasu, muž rovněž evropského jména mezi odborníky, byl Královi učitelem jeskynního bádání. Téměř 10 let patřil Král mezi jeho oddané družby a pomocníky. Především Král, jehož rodiště leží na okraji jeskynního území Krasu, doprovázel dr. Absolona při nejtěžších výzkumech v okolí Mazonky a později jako pracovník zvlášť osvědčený v Krasu balneárním. Na podnět dr. Absolona navštívil Král dolinu Demänovskou již v srpnu 1913 a podal o svých zúčastněných věstřední zprávu. Tento člověk, kterého jsem znal z vědecké práce a literatury poslal v listě v srpnu stručnou zprávu „Lid. Novin“, že objevil v Niských Tatrách velké jeskyně. Dostal jsem již náhodou do rukou a plně svou povinnost vůči němu odtáhl jsem se dr. Absolona jako znalce, co o tom soudí. Dr. Absolon odpověděl, že Král zasluhuje důvěry, je poctivý a střídmou úsudku a že mu škodí jen skromnost. Tak se stalo, že zpráva Králova — první vůbec o objevu Demänovských jeskyní — v „Lid. Novinách“ vyšla již tehdy se uvažovalo, aby do Lipt. Sv. Mikuláše byl vyslán zpravodaj o objevu, popsal, poněvadž bylo patrné, že Král ve své skromnosti toho nedovídal a nechce vzbuditi zájem, že objev přeceňuje.

V říjnu m. r., když povazoval svůj badatelský úkol zhruba za skončený, pozval Král redakce slovenských a českých listů aby vyslaly své zástupce do Demänovské doliny. Na jeho pozvání odpověděli pouze jeden pražský list omluvou a jediné „Lidové Noviny“ vyslaly do Lipt. Sv. Mikuláše podepsaného. Teprve počátkem listopadu, poznal jsem Krále osobně a viděl jsem, že tohoto člověka nesním opustit, aby jeho životní dílo nebylo zmařeno. Až na vědecký žlánek v časopise „Přiroda“ nepsal dosud Král o svém objevu v tuzemském ani cizím listu, slova bez mého přispění, poněvadž k tomu neměl času. Neváhal jsem, říci, kdykoliv mne pozval, a několik jsem se sledoval ho na nejoblíbenější místa v jeskyních, neháňval jsem námitky ani úm ry jen proto, aby Slovensku a tím i republice přibyl zážrak přírodního bohatství nevětelné ceny. To vše můžete potvrditi dobří Slováci, archeolog turkovič, šéf vidábní komisařisty na ochranu slovenských památek. Nechci připomínat duševního ani fyzického strádání, kterého Král zakouší, nechci připomínat, že ze svou činností je vlastně trestně odlika od rodiny, že dělá nádeníka a háněho, nechalť napsat: „Vidábní komisařisty“.

Zebrák ve schátralé útlíně, ve světnici, podobné celle kriminální, ale to připomínám, že by mohl v Mor. Krasu státi na čelním místě, mít své vlastní příjmy, pokoj a klid, že by ho lamní obec vřítaly a oceňovala níruť a počtily řestným občanstvím, kdyby nepovažoval za svatou povinnost vytrvat v pokladnici divů vzešlých z rukou Slovincůvých.

Když si mi postekl, že se tyto kienoty koupí a má — a já sám jsem se o tom nyní přesvědčil — poradil jsem mu, aby napsal do slovenských listů prosbu, která byla také uveřejněna v „Republikána“. „V hore sme boli slobodni, tá udržala slovenskú samobytnosť!“ Domníval jsem se, že slovenskou samobytnost udržela pevná víra ve věčnou spravedlnost a láska k slovenčině, té řeči, která je čistá, nevylopušená a mekalená jako studánky a jezírka demänovského podstátí, nikoliv hora. I tyto poklady chráníla hora a vrch před člověkem zřím a duchem plným. Rád bych byl napsal těchto několik vět o českém člověku slovenskou řečí, aby samá slovenčina prosila a důtklivě promluvila k slovenským duším: „Nemějte srdce z kamene a ustrňte se i nad kamenem.“

V Lipt. Sv. Mikuláši, 11. července 1922.

Tišnohlídek R.,
redaktor „Lid. Novin“.

POUŽITÉ PRAMENE A LITERATÚRA

PRAMENE

Sbírka Podhoráckého muzea v Předklášteří, pobočky Muzea Brněnska, p. o., podsbírka Historická:

- Pozůstalost Aloise Krále (1877 – 1972),
přírůstkové číslo 25/75

- Inventáře k Pozostalosti Aloisa Krála
(1877 – 1972)

- Dokumentácia k pozostalosti A. Krála
uložená na Mestskom úrade v Tišnove
Slovenské múzeum ochrany prírody a jasky-
niarstva v Liptovskom Mikuláši, Archív
ochrany prírody a jaskyniarstva:

- fond Král Alois (1877 – 1972),

- fond Janoška Miloš (1884 – 1963)

- fond Komisia pre zverejnenie Demänov-
ských jaskýň (1922 – 1924)

- fond Družstvo Demänovských jaskýň
(1924-1954)

Osobný rozhovor Josefa Zápala s Janou
Vavřinovou (1941) Tišnov, 30. 8. 2017

Slovenský národný archív v Bratislave, fond
Referát Ministerstva školstva a národnej
osvety v Bratislave (1880) 1919 – 1938
(1955).

Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči;
pracovisko Archív v Liptovskom Miku-
láši, fond Okresný úrad v Liptovskom.
Sv. Mikuláši

LITERATÚRA

ABSOLON, Karel. *Propast Macocha na Moravě dle výzkumných výprav z roku 1901 a 1903*. Praha : Klub českých turistů, 1904.

Alois Král. *Slovenský biografický lexikón, (od roku 833 do roku 1990)*, 3. zv. K – L. Martin : Matica slovenská, 1989. s. 310. ISBN 978-80-8149-011-8

Demänovská jaskyňa slobody. História. [online], Dostupné na internete: <https://www.speleodd.sk/main.php?pageid=2&showdoc=16> [05. 10. 2022].

DOLEŽEL, Jiří – LACINA, Jan – ZACPAL, Josef (eds.). *Tišnov. Příroda – Dějiny – Památky – lidé*. Tišnov : Město Tišnov, 2013, 625 s. ISBN 978-80-260-5294-4

FIC, Karel – ZACPAL, Josef. *Tišnovsko. Vlastivěda kraje od Pernštejna k Veveří*. Tišnov : Bethania, 1999, 255 s. ISBN 80-238-4289-7

JANOŠKA, Miloš. Demänovská jaskyňa ľadová a kvapľová. In *Krásy Slovenska*, 1921, č. 9, s. 190-192.

JANOŠKA, Miloš. Nová jaskyňa kvapľová v Demänovskej doline. In *Krásy Slovenska*, roč. 1, 1921, č. 9, s. 198-217.

KONEČNÝ, Zdeněk. Byl jednou jeden Král... In *Učitel'ské noviny*, 27. 3. 1969.

KOVÁČOVÁ, Božena. Nové časti v Demänovských jaskyniach. In *Krásy Slovenska* 13, 1934, č. 3, s. 54.

KRÁL, Alois. *Demänovské jeskyně. (Průvodce)*. Liptovský Sv. Mikuláš : Knihkupectvo F. Klimeš, 1925, 24 s.

KRÁL, Alois. *Demänovské jeskyně „Chrám Svobody (Průvodce)*. Lipt. Sv. Mikuláš : Družstvo Demänovských jaskýň, 1932, 56 s.

- KRÁL, Alois. Historie Jeskyně Svobody v Demänovské dolině. In *Československý kras*, roč. 16, 1964, s. 77-85.
- KRÁL, Alois. Podzemní přechod do Maďarska. *Lidové noviny*, 1926.
- KRÁL, Jaroslav: Vzpomínky a připomínky k objevu Demänovské jeskyně Svobody. In *Tišnovsko. Vlastivědný čtvrtletník*, roč. 25, zima 1994, s. 2-5.
- LALKOVIČ, Marcel. *Formovanie speleológie na Slovensku po roku 1918* [online] Dostupné na internete: http://www.ssj.sk/sk/user_files/Z05_39.pdf, Katedra ekomuzeológie, Banská Štiavnica : Fakulta prírodných vied Univerzity Mateja Bela, b. r. v., [09. 10. 2022].
- LALKOVIČ, Marcel. Nová veľkolepá jaskyňa kvapľová v Liptove. In *Aragonit*, 2006, č. 11, s. 74-75.
- LALKOVIČ, Marcel. Niektoré súvislosti sprístupnenia Demänovskej jaskyne slobody. In *Aragonit*, 2007, č. 12, s. 83.
- Liptovský kras. Jaskyne demänovského údolia*. In Zvláštny výtlačok z „Prúdov“, Bratislava, Liptovský Sv. Mikuláš : Komisia pre zverejnenie demänovských jaskýň, roč. 7, 1923, 84 s.
- MARKS, Igor – LAJČIN, Daniel. *Prvá svetová vojna, slovenské školstvo a vznik Československej republiky. Paidagogos*, [Aktualizované: 2018-01-01], 2017, 2. Dostupné na internete: <http://www.paidagogos.net/issues/2017/2/article.php?id=5> [09. 10. 2022].
- Nariadenie ministra ČSR s plnou mocou pre správu Slovenska Vavra Šrobára č. 155/1919 o právomoci Vládneho komisiariátu na ochranu pamiatok na Slovensku.

- ONDROUŠEK, Josef. K pätaosmdesätinám dr. Štejgerleho. In *Tišnovské noviny. Městský zpravodaj*, roč. 8, 1998, č. 10, s. 11.
- Oslavy 25-ročného jubilea Demänovských jaskýň. In *Krásy Slovenska*, roč. 23, 1945-1946, č. 9-10, s. 195.
- TARNÓCY, Ľudovít. Spomienka na Aloisa Krála. In *Slovenský kras*, 1974, roč. 12, s. 290.
- Výnos Ministerstva školstva a národnej osvety, č. 650 n. o. z 10. februára 1919. Inštrukcie pro konzervátory.
- ZACPAL, Josef. Objevitel Demänovské jeskyně Svobody Alois Král a jeho pozůstalost uložená v Podhoráckém muzeu v Předklášteří. In Eva Greschová – Ján Valo (eds.). *Príroda a jej ochrana v priereze času. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva Liptovský Mikuláš, 17. – 9. október 2017*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva Liptovský Mikuláš, 2018, s. 33–44. ISBN 978-80-89933-06-8
- Zákon 605/1919 Sb. z 29. októbra 1919, ktorým sa ustanovujú zásady, podľa ktorých môžu učiteľstvo škôl obecných a občianskych dočasne prikázať na ktorékolvek služobné miesto na územie republiky Československej.

A. Král vpravo v Okne v Jánskej doline

A. Král v Demänovskej jaskyni slobody

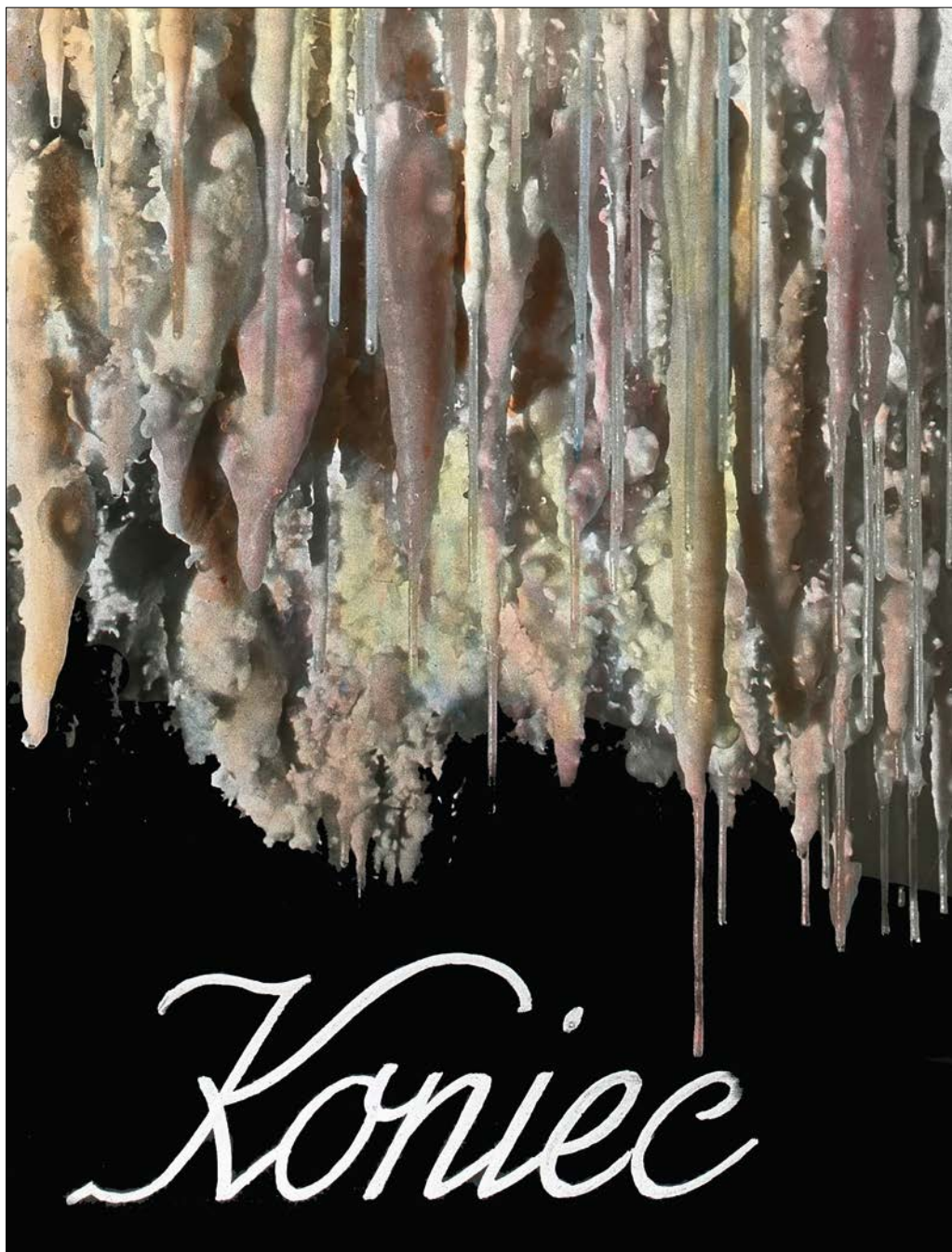
Pustá – vstup do priepasti, vpravo Alois Král

Alois Král s rodinou na Štefánikovej chate na Ďumbieri

Rozhovor s predsedom Miestneho národného výboru Senetárov p. Šebelom a p. Dokoupilom pri príležitosti 90. narodenín A. Krála

Posledný sklenený negatív prednášky Aloisa Krála o Demänovskej jaskyni slobody, ktorú dlhé roky prednášal v celom Československu.